

ДНЕВНИКЪТЪ

(стенографски)

на

XIV-то обикновено Народно събрание

Трета редовна сесия.

LXXXIII заседание, петък, 11 февруарий 1911 г.

(Открито отъ подпрѣдседателя г. Н. Гимиджийски, въ 10 ч. прѣди пладне)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: (Звъни)
Засѣданието се отваря.

Моля г. секретаря да прѣвѣри списъка на отсъствуващитѣ г. г. народни прѣдставители.

Секретаръ Г. Копринаровъ: (Прочита списъка. Отсъствуватъ г. г. народнитѣ прѣдставители: Василъ Александровъ, Алексн Ангеловъ, Георги Арабаджиевъ, Славчо Бабаджановъ, Цанко Бакаловъ, Андрѣй Башевъ, Димитъръ Бончевъ, Недѣлко Вельовъ, Георги Георговъ, Никола Гешевъ, д-ръ Александъръ Гиргиновъ, Стамо Грудовъ, Атанасъ Гузалски, Ненко Гунчевъ, д-ръ Стоянъ Даневъ, Милошъ Дановъ, Тодоръ Димчевъ, Георги Динковъ, д-ръ Иванъ Дрънковъ, д-ръ Лука Дѣяновъ, Ангелъ Дюлгеровъ, Владимиръ Дяковичъ, Василъ Здравевъ, Лазаръ Ивановъ, Александъръ Каназирски, Никола Козаревъ, Никола Коцевъ, Маринъ Кърпаровъ, Рашко Маджаровъ, Василъ Мантовъ, Илия Марковски, Асѣнъ Милчевъ, Никола Митевъ, д-ръ Ненко Накровъ, Емануилъ Начевъ, Георги Палашевъ, Илия Паликрушевъ, Недко Пеневъ, Петъръ Пешевъ, д-ръ Стефанъ Поповъ, Драганъ Поповъ, Никола Поповъ, Стефанъ Поповъ, Янко Поповъ, Иванъ Стоилковъ, Теодоръ Теодоровъ, Георги Тишевъ, Богданъ Токевъ, Христо Тоневъ, Никола Холевичъ, Александъръ Христовъ и Димитъръ Христовъ)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Отсъствуватъ 52 народни прѣдставители. Има налице нужното число, за да се състои засѣданието законно.

Прѣди да пристѣпимъ къмъ дневния редъ, съобщавамъ на г. г. народнитѣ прѣдставители, че отъ ловчанския народенъ прѣдставителъ г. Петко Войниковъ има запитване къмъ г. министра на търговията и земледѣлието, касающе се до дружеството „Гранитонидъ“. Прѣписъ отъ това запитване ще бѣде изпратено на г. министра на търговията и земледѣлието, който въ деня, опрѣдѣленъ за отговоръ отъ г. г. министритѣ на разнитѣ запитвания, ще трѣбва да отговори.

Пристѣпваме къмъ дневния редъ — на първо мѣсто, трето четене на законопроекта за построяване санаториумъ за гърдоболни въ Троянската околия.

Моля г. докладчика да го прочете.

Докладчикъ Ц. Мисловъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за построяване санаториумъ за гърдоболни въ Троянската околия.

„Чл. 1. Одобрява се построяването на санаториумъ за гърдоболни и отъ двата пола въ Троянската околия, на стойностъ 250.000 л.

„Чл. 2. Отъ тая сума да се прѣдвижда ежегодно въ бюджета на Министерството на общественитѣ сгради, пътищата и съобщенията, до свършването на постройката, нужния кредитъ споредъ напрѣднатата работа.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ на трето четене законопроекта, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва на второ четене законопроектътъ за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за пенсийтъ по гражданското и военното вѣдомства. Г. докладчикътъ има думата.

А. Екимовъ: По-високо да четете, г. докладчикъ, за да можемъ да чуваме, понеже докладътъ не ни е раздаденъ.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: Докладътъ е раздаденъ, тъй щото азъ ще почна съ прочитането заглавieto на законопроекта и на отдѣлнитѣ членове на този законопроектъ. (Чете)

„З а к о н ъ

за измѣнение и допълнение на нѣкои членове отъ закона за пенсийтъ по гражданското и военното вѣдомства.“

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ заглавieto, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 1. Въ текста на алинея първа отъ чл. 1 между думитъ: „Българската земеделска банка“ и „търговскитъ камари“ се прибавятъ думитъ: „Българската централна кооперативна банка“.

„Алинея втора на сжия членъ се измѣнява така:

„Иматъ право на пенсия така сжко назначенитъ съ заповѣдъ постоянни работници при желѣзнопътнитъ работилници и военния арсеналъ, ако и да получаватъ заплатата на день или часъ.

„Къмъ сжция членъ се прибавя слѣдната забѣлка:

„Забѣлка. Сждебнитъ пристави и врѣменнитъ бирници по привеждане въ изпълнение разнитъ изпълнителни актове се пенсионирайтъ — първитъ по годишна заплатата 2.100 л., а вторитъ по годишна заплатата 1.800 л. Върху тѣзи заплати се правятъ прѣдвидѣнитъ въ закона одрѣжки.“

Г. г. народни прѣдставители! . . .

А. Екимовъ: Нѣма нужда отъ обяснения. Въпросътъ е ясенъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ § 1 отъ законопроекта, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 2. Къмъ чл. 2 се прибавя слѣдната забѣлка: „Свърхсрочислужащитъ, имащи по настоящия законъ право на пенсия, се пенсионирайтъ, ако прѣдварително внесатъ въ респективния фондъ дадената имъ при уволнението отъ военна служба премия.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ § 2, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 3. Къмъ чл. 3 се прибавя слѣдната забѣлка четвърта:

„За начална дата на всички служби въ Земеделската банка, нейнитъ клонове и агентури се счита 1 януарий 1895 г., отъ когато съ законъ земеделскитъ каси сж добили характеръ на държавни учрѣждения.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 3, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 4. Въ чл. 11 слѣдъ думата „офицеритъ“ се прибавя „и подофицеритъ“.

Г. Гроздановъ: Какъ става тогава самиятъ членъ?

Министъръ А. Ляпчевъ: (Чете) „Не се счита за пенсия прѣкараното отъ офицеритъ и подофицеритъ врѣме на служба при повикване на обучение.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 4, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 5. Буква е на чл. 14 се отмѣнява.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 5, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 6. Къмъ чл. 16 се прибавя слѣдната алинея: „Правото на пенсия се губи, ако правоимѣието лице не е заявило за пенсия въ петгодишенъ срокъ, считанъ отъ деня на уволнението.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 6, както го е приела комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 7. Къмъ чл. 24 се прибавя нова алинея:

„Членовѣтъ на комисията получаватъ пжтни и дневни пари на общо основание, които се отпускатъ отъ бюджета по вѣдомството, по което е служило освидѣтелствуваното лице.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 7, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 8. Къмъ чл. 27 се прибавя слѣдната забѣлка, която става забѣлка първа, а сегашната забѣлка къмъ сжция членъ остава забѣлка втора.

„Забѣлка I. Усиновенитъ дѣца нѣматъ право на пенсия, ако законътъ не ги е заварилъ пенсионирани.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Гавриилъ Гроздановъ.

Г. Гроздановъ: Отказвамъ се.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ § 8, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 9. Забѣлжката къмъ буква е на чл. 39 се отмѣнява.

„Буква г на пунктъ първи отъ сжция членъ се измѣнява така:

„одрѣжка равна на разликата въ заплатата за единъ мѣсецъ на повишенитъ чиновници и служащи, по какъвто начинъ и да е станало повишението на заплатата.

„Буква д на пунктъ втори отъ сжция членъ се измѣнява така:

„одрѣжка на увеличената частъ отъ заплатата за единъ мѣсецъ на повишенитъ офицери и долни военни чиновове, по какъвто начинъ и да е станало увеличението на заплатата.

„Отъ текста на буква е пунктъ първи и буква ж пунктъ втори на сжция членъ думата „повторно“ се изхвърля.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 9, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 10. Къмъ чл. 41 се прибавя слѣдната алинея: „Неправилно постѣпилитъ за пенсия одрѣжки се повръщатъ само ако бждатъ поискани въ едногодишенъ срокъ отъ деня на внасянето имъ.“

А. Краевъ: Не е ли кжсъ едногодишниятъ срокъ?

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: Не е кжсъ.

А. Краевъ: Поне три години да се каже.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 10, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 11. Чл. 42 се измѣнява така:
„Работниците, споменати въ чл. 1 алинея втора, сж длъжни да платятъ за врѣмето, изслужено прѣди влизането въ сила на настоящия законъ, одрѣжкитѣ, заедно съ лихвитѣ, опрѣдѣлени въ чл. 39 буква в въ продължение на 10 години, считано отъ 1 януарий 1912 г., чрезъ одрѣжане отъ заплатитѣ или пенситѣ имъ.“

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 11, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 12. Въ алинея послѣдна на чл. 44 между думитѣ: „ако“ и „приходитѣ“ се прибавя: „при сключване на бюджетното упражненіе“.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ § 12, както е приетъ отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: (Чете)

„§ 13. Алинея втора, трета, четвърта и пета на чл. 55 се отмѣняватъ. Вмѣсто тѣхъ създаватъ се слѣднитѣ алинеи:

„Заваренитѣ на 1 мартъ 1910 г. — ревизирани, както и неревизирани слѣдъ тази дата — лични и наслѣдствени пенсии за изслужено врѣме и за инвалидностъ по гражданското и военното вѣдомства запазватъ и слѣдъ тази дата размѣритѣ, които сж имали на 1 мартъ 1910 г.

„Възстановяването на ревизирани пенсии въ размѣритѣ, които тѣ сж имали на 1 мартъ 1910 г., да стане съ царски указъ.“

Г. Гроздановъ: Само искамъ да попитамъ г. министра, не е ли възможно това отмѣнение да се счита отъ 1910 г.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: Тѣй е. То е казано: „1 мартъ 1910 г.“

А. Краевъ: То се разбира отъ само себе си.

Министръ А. Ляпчевъ: Много ясно е казано — „Заваренитѣ на 1 мартъ 1910 г.“

Г. Гроздановъ: Значи, тѣ нѣма да получаватъ пенсии по новия законъ.

А. Краевъ: Не. Ясно е това.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ.

И. Хаджиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Измѣненіята, които се внасятъ съ тоя законопроектъ, мѣрятъ единствено тоя послѣдния параграфъ. Заради него станаха и тия дребни измѣнения. Още когато г. Дограмаджиевъ внесе своето прѣдложение, азъ казахъ да го оттегли и г. министърътъ, ако намира, че законътъ за пенситѣ по гражданското и военното вѣдомства е непълненъ, че има у него дефекти, да ги поправи, и да ги поправи съ единъ законопроектъ, за да не става нужда всѣка година да правимъ сѣ нови прибавки на единъ или другъ членъ. Ако това е нужно, нека стане съ законо-

проектъ, а не да става съ крѣпки отъ законопроектъ. Не се съгласиха тогава. Сега какво ни внасятъ. § 13 какви измѣнения прави? (Чете) „Заваренитѣ на 1 мартъ 1910 г. — ревизирани, както и неревизирани слѣдъ тази дата — лични и наслѣдствени пенсии за изслужено врѣме и за инвалидностъ по гражданското и военното вѣдомства запазватъ и слѣдъ тази дата размѣритѣ, които сж имали на 1 мартъ 1910 г.“

„Възстановяването на ревизирани пенсии въ размѣритѣ, които тѣ сж имали на 1 мартъ 1910 г. да стане съ царски указъ“. Значи, ние сме се попишманили, ние сме се разкаjali за онова измѣнение, което сме приели миналата година, и сега ще искаме да възстановимъ старото положение. Какво правимъ? Ще възстановимъ старитѣ пенсии, ще запазимъ новитѣ, ще рече, въз основа на единъ законъ, който приехме миналата година, ще оставимъ старитѣ пенсии да си сж тѣй високи, особено въ военното вѣдомство, па ще направимъ тѣй же високи пенситѣ, които опрѣдѣля новиятъ законъ, който приехме миналата година. Азъ смѣтамъ, че това е именно най-несправедливото, което ще стане. Приели сме една база за опрѣдѣление на гражданскитѣ пенсии, които се опрѣдѣлятъ отъ всичкитѣ годишни заплати или срѣдното отъ всички годишни заплати. Азъ мисля, казахъ и тогава, ще повтора и сега, че най-добрѣ ще направимъ, ако вземемъ същата база и за военното вѣдомство.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: То е другъ членъ, който нѣма съотношение съ този.

И. Хаджиевъ: Ние намираме сега, че сме направили грѣшка миналата година съ пенситѣ на нѣкои офицери. Сега ще възстановимъ старитѣ пенсии, защото сме посегнали на едно придобито право, но ние съ нашия законъ създадохме тоже едно право. Сега пъкъ ще трѣбва да се сърдятъ тия офицери, на които миналата година дадохме такова право, че догодина ще стане нужда да измѣняваме пакъ отново закона за пенситѣ.

Д. Константиновъ: Не си го разбрали!

И. Хаджиевъ: Азъ съмъ го разбралъ много добрѣ. Най-добрѣ бѣше да оставимъ старото положение, както си е, и слѣдъ това г. министърътъ ще бѣде заставенъ, ще-нѣще, за да поправи грѣшкитѣ, които направихме миналата година съ нашия законъ за пенситѣ, да внесе новъ законопроектъ, да внесе таквъ законопроектъ, който да ревизира цѣлия законъ за пенситѣ по гражданското и военното вѣдомства и единъ пътъ завинаги да се приеме една стабилна база, една база, на която като се поставятъ пенситѣ както по гражданското, така и по военното вѣдомства, да не става нужда всѣка година да се промѣняватъ. Какво направихме сега? Дайте, г. докладчикъ, обяснения да видимъ, какъ разбирате Вие измѣненіята съ този законопроектъ. Какво ще стане съ пенситѣ, които дадохме миналата година на военни и на граждански лица? Каква ревизия ще имъ правите и на каква база?

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: Ето какво. Миналата година ние допуснахме ревизия, сега я прѣмахваме. Оставатъ си старитѣ пенсии по стария законъ.

И. Хаджиевъ: А миналата година, като създадохме новитѣ увеличени пенсии, какво ще правимъ сега съ тѣхъ? Сжщитѣ ли оставатъ?

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: Разбира се.

И. Хаджиевъ: Значи, старитѣ придобити пенсии, които бѣха увеличени, оставатъ, и новитѣ, които увеличихте, и тѣ оставатъ?

Докладчик Х. Дограмаджиев: Оставатъ си сж-читѣ. Вие не разбирате.

И. Хаджиев: Виждате каква галиматия правите, на която ще се натъкнете.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдстатели! Г. Хаджиевъ е много бръзъ въ своитѣ заключения, като търси нѣкакви галиматии. Въпросътъ е много ясенъ. Миналата година министерството ви внесе законопроектъ, който постановяваше, че пенситѣ, заварени до влизането въ сила на създавания тогава законъ, ще се запазятъ въ ония размѣри, въ които тѣ сж били. Това е най-правилното, най-редовното. Тукъ народното прѣдставителство поизмѣни. Но, когато поизмѣни, то се ръководѣше отъ двѣ съображения, нагледъ приемливи и добри.

Едното съображение бѣше, че нѣма защо ония, които сж били пенсионирани прѣди влизането на закона въ сила, да бждатъ по-облагодѣтелствувани, отколкото тѣзи, които тепърва ще се пенсионирватъ, тъй като напредъ офицеритѣ се пенсионираха въз основа окладитѣ, въз основа на извѣстна опредѣлена сума, наречена окладъ, върху която се полагаше, че единъ даденъ чинъ ще трѣбва да добие пенсия, а не върху получванитѣ въ дѣйствителностъ заплати. Съ новия законъ, офицеритѣ ще се пенсиониратъ въз основа на дѣйствително получванитѣ заплати. Отъ тамъ произлиза и една разлика. Народното прѣдставителство смѣташе, че трѣбва да се изравнятъ тѣзи, които сж били пенсионирани по-напредъ, съ ония, които ще се пенсиониратъ тепърва.

Второто съображение на народното прѣдставителство бѣше, безъ съмнѣние, че ще има извѣстна икономия за държавния кофегъ затуй, защото недостигътъ по военнитѣ пенсии е очевиденъ, па, убѣденъ съмъ, единъ день ще бжде очевиденъ и за гражданскитѣ пенсии — това е моето мнѣние, толкова пжти приповтаряно тукъ — върху прословутото добро състояние на гражданския пенсионенъ фондъ. Тѣзи двѣ съображения прѣдполагаха и това, че, въ слѣдствие на тая ревизия никой нѣма да вземе пенсия по-голяма отъ размѣра на оная пенсия, която е получавалъ до влизането въ сила на новия законъ. И за тая цѣль се прибави една алинея къмъ дадения чл. 55, който имаме прѣдъ видъ. За жалостъ, сждилищата различно тълкуватъ тая алинея: едни я тълкуватъ като отдѣлна алинея по отношение на всички пенсии, упоменати въ чл. 55; други я тълкуватъ като едно приложение, което се отнася само до послѣдната алинея. По този начинъ се доби таквъ резултатъ, че извѣстна частъ отъ военнитѣ пенсии, получавани до 1 мартъ 1910 г., съ ревизирането трѣбваше да се увеличатъ, поради това тълкуване, а друга частъ пъкъ, по-голямата, трѣбваше да се намалятъ. Тоя резултатъ отъ увеличаване и намаляване е слѣдниятъ — азъ ще го прочета, за да го видите, защото само шумъ се вдига навънъ, като не се знае точното число. Тукъ имамъ една таблица за разликитѣ отъ увеличенията и намаленията, произходящи отъ ревизирането на военнитѣ пенсии за изслужено врѣме, поотдѣлно и общо за всички чинове; тази таблица се отнася само до военни пенсии за изслужено врѣме, тъй като наследственитѣ пенсии и по сегадѣйствующия законъ останаха непромѣнени.

А. Краевъ: Непожтнати.

Министъръ А. Ляпчевъ: Има: 25 генерали пенсионери, които отъ увеличение въ повече полу-

чаватъ, споредъ сегадѣйствующия законъ, 3.921-25 л., а по-малко — 201-80 л.; 73 полковници, които получаватъ въ повече, споредъ новия законъ, 16.508 л., а въ по-малко — 14.956-77 л.; 103 подполковници — 8.005-19 л. въ повече и 16.514-74 л. въ по-малко; 70 майори — 858-32 л. въ повече и 27.909-15 л. въ по-малко; 156 капитани — 339-50 л. въ повече и 44.852-58 л. въ по-малко, 10 поручици — въ повече нѣма нито единъ, а въ по-малко — 3.778-35 л.; 19 подпоручици — въ повече 1.760-60 л., а въ по-малко — 1.396 л. Подпоручицитѣ като-че-ли сж генерали: повече отъ тѣхъ получаватъ повече, а по-малко сж, които получаватъ по-малко; споредъ новия законъ. Това е за иллюстрация на онзи шумъ, че голѣмцитѣ само сме наредили, че на голѣмцитѣ само сме дали.

Д. Константиновъ: Това е въ слѣдствие на закона, а не на нареждане.

Министъръ А. Ляпчевъ: 399 фелдфебели получаватъ въ повече всичко една сума отъ 176-75 — значи, има и фелдфебели, които получаватъ въ повече — а въ по-малко — 779-42 л., почти сж наравно; 36 старши подофицери — 62-20 л. въ повече и 277-60 л. въ по-малко, 34 разни чинове — 465-05 въ повече и 1.451-40 л. въ по-малко, и то въ повече, споредъ новия законъ за пенситѣ, но изслужено врѣме — 38.096-36 л., а въ по-малко 119.297-86 л. Или всичко отъ намаление въ по-малко за всички — 81.201 л., като се спадне онова, което е въ повече.

Това е положението на пенситѣ по изслужено врѣме. Значи, ако бѣхме оставили закона така, както е, щѣха да се дадатъ въ повече 38 хиляди лева на хора, които не сж очаквали такава щедростъ отъ страна на държавата, а щѣха да се взематъ 119 хиляди лева отъ хора, които сж смѣтали, че положението имъ е гарантирано, че имъ е гарантирано поне това, което иматъ. Нѣкои отъ тѣхъ въ таквъ голѣмъ размѣръ се засѣгатъ отъ туй намаление, че по-голямата частъ отъ пенсията имъ хвърква. Е, това е дѣйствително жестоко. Ако сумата би била равномерно разпрѣдѣлена, бждата нѣкакъ не би била толкова голѣма, но има случан, кждѣто се жертвува между $\frac{1}{2}$ и между $\frac{1}{3}$ отъ пенсията, въ слѣдствие на този резултатъ.

Сега, за пенситѣ по инвалидностъ имаме въ по-малко 37.032 л. И тѣй, всичкото намаление е 118.233 л.

Азъ ви казахъ онзи день, когато се разглеждаше прѣдложението на г. Дограмаджиева, че поддържамя принципа въ законопроекта, внесенъ отъ правителството прѣзъ 1910 г., а именно, че пенситѣ не трѣбва да се бутатъ. Тукъ вие ги промѣнихте, но като промѣнихте пенситѣ по отношение на офицеритѣ, изобщо на военнитѣ, резултатитѣ отъ което виждате днесъ, ние направихме, отъ друга страна, и друга промѣна: ние тукъ, споредъ законопроекта, който г. Дограмаджиевъ ви чете, вотирахме отмѣнението на буква в отъ чл. 14. Буква в на чл. 14 се отнася до изчисляването на пенситѣ, които трѣбва да се дадатъ на ония чиновници, които сж били и въ турско врѣме учители, или сж прѣкарвали години въ заточение. Досега или, по-скоро, до миналата година, до влизането въ сила на сегадѣйствующия законъ за пенситѣ, тѣзи пенсионери, спрѣмо всички останали пенсионери, сж имали двѣ привилегии: първо, докогато за всички пенсионери пенситѣ започватъ отъ м. февруарий 1879 г., за тѣхъ тѣ започнаха прѣди тая дата, а именно, отъ датата, когато сж могли да докажатъ, че сж били учители или сж попаднали нѣкждѣ въ заточение; второ, докогато всѣки единъ пенсионеръ, откогато е започвалъ да бжде пенсионерантъ, е трѣбвало да плаща одрѣжки за изтеклото врѣме и лихви върху тия одрѣжки, тѣзи пенсионери сж освободени отъ плащането на такива одрѣжки. Това сж, г. г. народни прѣдстатели, двѣ

сжществени привилегии. Миналата година, по предложение на някои народни представители . . .

К. Маричковъ: Г. Димитъръ Христовъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: . . . и по убѣждаването, че тѣзи хора били много малцина, та хазната нѣмало да се ошети, прокара се тая буква в кѣмъ чл. 14, която гласи: (Чете) „На всички лица, прѣкарани въ заточение“ — полага се пенсия — „по $\frac{1}{40}$ “ — това с общиятъ размѣръ, който на всички се полага — „отъ срѣдната заплата слѣдъ освобождението, умножена съ броя на всички изслужени години“. Всичко въ тази алинея за изчисляване дадена пенсия е еднакво съ общия принципъ за пенсиятъ, съ изключение само на едно, че заплата, върху която ще се изчислява пенсията, е заплата на тѣзи хора слѣдъ освобождението, а стариятъ законъ вземаше за основа дѣйствителната заплата. Като се взема за основа не дѣйствителната заплата, а заплата слѣдъ освобождението, вие се сѣщате, че тукъ се прави една голѣма привилегия, защото размѣрътъ на заплата за изслужениятъ въ турско време години въ учителство е такъвъ, щото смѣло можемъ да сметемъ гроша за левъ. Въ слѣдствие на това, тази бѣше третата привилегия, която се прие по предложението, казвамъ, на някои г. г. народни представители, убѣдени — напълно имъ вѣрвамъ — че хората, за които се отнасятъ тѣзи привилегии, сж малцина, обаче се обадиха не малцина, а около 900 души, отъ които 600 сж живи, а около 300 отъ тѣхъ получаватъ наследствени пенсии. За наследствениятъ пенсия сме приели такъвъ принципъ, какъвто си е, значи, нѣма да ги засегнемъ; а 600-тъ, споредъ тази нова алинея, прѣсметнато е, че ще взематъ едно върху друго по 200 л. повече; 600 по 200 л. повече, това сж 120.000 л. — какъ развѣ равно на сумата 118.000 и толкова лева, съ която сума и ние намаляваме пенсиятъ на хората, които сж прѣкарани своиятъ години въ нашата войска и които сж могли да разчитатъ, че ще иматъ едно дадено и гарантирано положение. Ето защо, по-онзи день, когато се разглеждаше предложението на г. Дограмаджиева на второ четене, азъ ви помолихъ, и вие се съгласихте, да станатъ поправките така, че, безъ да се увеличаватъ нѣкому привилегията, да не се отнематъ на други дадениятъ вече права. Тѣй поправенъ въпросъ отъ едната и другата страна, азъ отъ гледището на фиска мога да заявя, че ковчегътъ нѣма какво повече да пострада.

Сега може да се повдигне единъ въпросъ: „Добъръ, но единиятъ отъ пенсиятъ сж отъ гражданския фондъ, а другиятъ сж отъ военния, и докогато за пенсиятъ отъ военния фондъ е нужно, недоимъкътъ да се дотъкмява отъ държавата, то за пенсиятъ отъ гражданския фондъ това не е нужно“. Това нѣщо, г-да, е вѣрменно, защото азъ съмъ убѣденъ, че и за пенсиятъ по гражданския фондъ ще настѣпи день, когато ще има недоимъкъ и ще трѣбва да се дотъкмява отъ държавата.

К. Мирски: Ако чиновниците често се уволняватъ и промѣняватъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Не зависи само отъ това, а ще видимъ, че и поради маса други причини ще настѣпи день, когато гражданския фондъ ще яде повече, отколкото военниятъ. Това е моето убѣждение, доколкото мога да правя смѣтки.

Сега, при туй положение на въпроса, ако има нѣкой да желае да говори противъ пенсиятъ, туй, онуй, по принципъ, той си е казалъ думата и не му е вече мѣстото тукъ, на второ четене, да се разглежда този въпросъ. А който желае да разбере, въ що се състои тази промѣна, обичамъ да вѣрвамъ, че

той ще бѣде удовлетворенъ, като разбере, че е прѣдпочтително да се запазятъ едни права, отколкото да се създаватъ нѣкому нови привилегии.

И. Хаджиевъ: Както се създадоха въ чл. 14 за военниятъ.

М. Златановъ: Хайде холанъ!

И. Хаджиевъ: Пенсията на гражданския чиновници се изчислява на $\frac{1}{40}$ отъ заплата, а на военниятъ отъ послѣдниятъ 5 години; затуй се явява тази разлика.

В. Георгиевъ: Тамъ е грѣшката.

И. Хаджиевъ: Това трѣбваше да поправите, и щѣхте да бѣдете съвършено справедливи.

Министъръ А. Ляпчевъ: Този въпросъ можеше да го напишете на байрака си и да го развѣвате, когато се разглежда въпросътъ по принципъ.

В. Георгиевъ: Тѣй сте говорили и вие.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля, на-ли се въодушевяваме отъ желание да работимъ; работата прѣдполага известенъ редъ, имали сте възможностъ и случай на времето си да кажете вапето мнѣние, всички го знаятъ. Сега, да вземете наново да ни занимавате съ тѣзи общи въпроси, ще се съгласите, че това вече не е желание да се работи и да има редъ, а е съвсѣмъ друго желание.

И. Хаджиевъ: Вие говорите за привилегии, а въ сжщото време вие давате такива. Това искаме да подчертаемъ.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Александъръ Стамболийски.

А. Стамболийски: Г. г. народни представители! Този законопроектъ минава малко контрабанда, . . .

С. Савовъ: Каква контрабанда?

А. Стамболийски: . . . защото се внася една нова материя, която не е разисквана по принципъ. Азъ виждамъ още въ първия членъ, че има нова материя: вкарватъ се нови служаци, нови работници отъ арсенала и пр.; има още и други членове, които трѣбваше да се разискватъ, прѣди всичко, по принципъ. Но както и да е, станалото станало; азъ сега докаждамъ и заварвамъ, че законопроектътъ е почти минатъ; слѣдъ малко той ще бѣде гласуванъ и споредъ вашето схващане, ще се внесе известно подобрене въ сега сжествуващия законъ за пенсиятъ на държавните чиновници. За да не отмене така тая работа, защото азъ вѣрвамъ, че така закрѣпенъ този законъ, той ще си остане за дълго време законъ; може-би не ще да се намѣрятъ други министри, които да подложатъ цѣлия законъ на ревизия, убѣденъ съмъ, казвамъ, че така закрѣпенъ, така подобренъ, споредъ вашето схващане, ще си остане за дълго време. Ето защо, когато, споредъ моето схващане, се прави послѣдната закрѣпка на закона за пенсиятъ, азъ искамъ да кажа двѣ-три думи.

Миналата година ние изказахме нашето гледище, въобще по въпроса за пенсиятъ. Миналата година имаше другъ финансовъ министъръ, който, макаръ и старъ човѣкъ, съзираше злината въ тази осигуровка на чиновниците за смѣтка на държавното съкровище, но казваше: „Нѣма какво да сторимъ, заведена така практиката, ще вървимъ и ние“. Сега на министерското крѣсло министъръ на финансите е единъ младъ човѣкъ, който, допускамъ, прѣдполагамъ,

че има малко по-широко разбиране. Азъ питамъ този младъ човѣкъ, азъ питамъ г. Ляпчева: когато рече да ревизира това нѣщо, когато рече да кърпи този законъ, не разгледа ли самия въпросъ за осигуровката на чиновниците малко по-обективно? Този човѣкъ, който е слѣдвалъ въ странство, който, може-би, е прослѣдилъ разнитѣ пенсионни системи въ разнитѣ страни, този човѣкъ, който слѣди нареждането на държавнитѣ бюджети въ Франция и този човѣкъ, който е съзрѣлъ миналата година, вѣроятно, каква мжка изпита френскиятъ парламентъ при разрѣшенето на този въпросъ — тамъ държавното съкровище е ангажирано съ около 78 милиона лева и днесъ френскиятъ парламентъ се чуди какъ да се разправи съ този чиновнически въпросъ, защото и тамъ сж се намѣрили такива министри, такива Народни събрания, които сж ангажирали държавното съкровище, както вие миналата година ангажирахте държавното съкровище съ чиновническитѣ пенсионни фондове — не се ли замисли миналата година, когато се закачиха тия пенсионни фондове къмъ държавния бюджетъ, т. е. недоимѣкътъ, който ще има, да се плаща отъ държавата. Азъ още миналата година, па и сега твърдя, че пенсионнитѣ фондове, оставени сами на себе си, слѣдъ 12 години ще бждатъ изчерпани — ако не се увеличатъ одрѣжитѣ — слѣдователно, слѣдъ 12—15 години, когато ще имаме 20—30 хиляди души пенсионери, които ще ангажиратъ държавното съкровище съ нѣколко милиона лева, и въ бждѣще, като оставимъ така работата — защото всички тѣй ще се извиняватъ: „Направено е отъ по-рано, не отъ насъ; ние трѣбваше да се справимъ съ едно създадено положение“ — така като разсждаваме, ще дойдемъ единъ денъ до положението да заставимъ този народъ, а може-би и парламента да направи нѣкакъвъ прѣвратъ, да направи нѣкакво сътресение съ коренното разрѣшение на този въпросъ. Вие вмъкнахте въ пенсионния фондъ не само чиновницитѣ — държавни служащи, а и учителитѣ, които, споредъ конституцията и споредъ Учрѣдителното събрание, сж народни служители, т. е. трѣбваше да се плащатъ отъ общинитѣ; вие вмъкнахте свещеницитѣ, вие вмъкнахте дворцовитѣ слуги, вие вмъкнахте служащитѣ въ търговскитѣ камари, вие вмъкнахте служащитѣ отъ Земледѣлската и Кооперативната банки, вие вмъквате днесъ и едни наемни работници; вие ще създадете една голѣма пенсионерска армия, на която човѣкъ не може така лесно да посегне, за да разрѣши този пенсионенъ въпросъ; държавното съкровище ще се ангажира дотамъ, щото ще прави заемъ, само за да допълва този пенсионенъ фондъ, и ще създадете една армия, която ще изтощава срѣдствата на държавата, безъ да работи, слѣдъ като е прѣстанала да служи на тая държава. При тази послѣдната крѣпка на закона за пенситѣ, смѣтамъ за мой дългъ и за дългъ на земледѣлската група да ви напомнимъ, каква гангрена внасяте въ финансовото стопанство на България и каква грозна язва внасяте въ нашия общественъ животъ. И въ бждѣще, когато ще ставатъ всеобщи сътресения въ обществото, когато това общество рече — а то сигурно ще рече единъ денъ — да се справи съ този кардиналенъ въпросъ, да си припомнимъ, че и вие имате тежестъ върху вашата свѣстъ, защото не реагирахте противъ онзи заведенъ редъ отъ другитѣ, прѣди васъ, правителства, а трѣгнахте по сѣщия пѣтъ; нѣщо повече даже — вие закачихте самитѣ пенсионни фондове за самото държавно съкровище. И азъ затуй питамъ г. Ляпчева, който нѣма никакъвъ интересъ за този пенсионенъ фондъ, не вѣрвамъ да има и нѣкакви роднини, заради които да гледа да осигури този фондъ, не се ли е замислювалъ върху този въпросъ и не мисли ли той, ако бжде министъръ на финанситѣ запапрѣдъ, да положи това пенсионирание на една по-друга основа, на една по-друга база

— върху базата на свободното осигуряване, върху базата на взаимното свободно осигуряване да се създадатъ фондове и да се обърнатъ просто въ едни взаимни осигурителни дружества, безъ какъвто и да е ангажментъ на държавата, защото, бждете увѣрени, че бждѣщъ единъ парламентъ, бждѣщото общество ще се натѣгне на този грозенъ въпросъ и ще трѣбва да го разрѣши, а дотогава злото ще нарасне и сигурно ще прѣдизвика отъ никого неочаквани усложнения и сътресения.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ние, както виждате, пакъ се връщаме къмъ началото. Сѣ принципиалниятъ въпросъ е, който интересува господата. Понеже г. Стамболийски желас да чуе и моето мнѣние по този въпросъ — слушалъ е билъ само мнѣнието на моя прѣдшественникъ — азъ ще кажа своето мнѣние, което не за пръвъ пѣтъ е изказано тукъ. Моето мнѣние, г. Стамболийски, е това, че въ врѣмето, въ което Вие и азъ живѣемъ, е много късно да се прѣдполага незаинтересованостъ на държавата къмъ обществената застраховка на живота на хората въобще. Имамъ причини да благодаря на такива гласове, защото вие знаете, че отъ тази трибуна се смѣта за наврѣменно въ нашата страна дори друго нѣщо — да се пристѣпи веднага, направо, и дори безъ материалъ, който е прѣдметъ на изучавания, къмъ застраховката, чрезъ държавата, и на наемното работничество. Единъ финансовъ министъръ има защо да благодари на такива отгласи по принципъ, но азъ не мога да откажа, че всѣки единъ, който ще бжде на мое мѣсто, е повиканъ, извънъ своитѣ принципи, каквито и да сж тѣ, да регулира прѣди всичко съществуващото, да го насочи къмъ по-добро, да го не влошава. Съществуващото въ тая държава, па и въ всички държави е, както постановява нашата конституция, че ония, които служатъ на държавата, иматъ право да бждатъ гарантирани на стари години, на години извънъ службата, при извѣстни условия, както законътъ нарежда за тѣхнитѣ пенсии.

При това гарантиране съмнѣние нѣма, че държавата понася и ще понася извѣстна тежоба. Практически въпросътъ е: какъ да се наредятъ тѣ, та държавата да понесе по-малко тежоба. Този вторъ въпросъ — какъ държавата да понесе по-малко тежоба — споредъ мене, може винаги да се разглежда и да се прѣрѣжда къмъ по-добро, но съ едно ограничение: съ зачитане правата на създаденото. Настоящото правителство, въ това число и моятъ прѣдшественникъ, се намѣри въ едно врѣме, когато трѣбваше да се разрѣшаватъ този въпросъ. Създаденитѣ поотдѣлно фондове за военнитѣ и гражданството не бѣха даже при създаването имъ обусловени, че тѣ ще се алиментиратъ, ще се поддържатъ изключително отъ срѣдствата на вноскитѣ. Вие знаете, че както за единия фондъ, така и за другия, при основаването имъ, държавата даде извѣстни суми и по-нататѣкъ продължаваше. Па и постановлението на нашата конституция, па и нуждата на държавата не могатъ другояче да диктуватъ, освѣнъ да гарантиратъ ония, които служатъ на нея. И когато дойде въпросътъ до това положение, че помощта на държавата трѣбваше да бжде много ефикасна, за да могатъ военнитѣ да получаватъ пенсии, азъ бѣхъ, заявявамъ ви, единъ отъ ония, които заявиха, че тоя въпросъ трѣбва да се разрѣши тѣй, щото, вмѣсто прикрито да стоятъ фондоветъ и държавата да казва, че желае само да помага, да встѣпи въ своята обязаностъ по конституцията и по нуждитѣ на държавния строй, именно да гарантира това, което е гарантирано. Създаде се този законъ съ неговитѣ недостатѣци и съ неговитѣ

добри страни. За мене въобще този законъ е съ много добри страни, защото фактътъ, че ние днесъ идваме да прѣмахнемъ едно значително намаление въ пенсията на офицеритѣ споредъ бившия законъ, показва, че всички ония офицери, които ще получаватъ пенсия въ бъдеще, споредъ този законъ, ще дадатъ едно намаление въ пенсията въ сравнение съ бившия законъ, а голѣмиятъ размѣръ на пенсията, вие се сѣщате, ще идва за въ бъдеще; това, безспорно, е единъ редъ, благодарение на който и ще могатъ да се раздаватъ пенсията въ размѣри, въ каквито ще се получаватъ, и държавата, като ги гарантира, ще плаща все таки по-малко, отколкото тя би плащала при безредното. Отъ това гледище азъ смѣтамъ, че този законъ внесе двѣ добрини: първо, че на държавния служащъ, билъ той воененъ или граждански, се гарантира това, на което той имаше пълно основание да се уповава и очаква по нашия основенъ законъ; да вѣрва, че въ тази държава, дѣто е служилъ, той е гарантиранъ вече, че неговата съдба нѣма да зависи само отъ положението на пенсионния фондъ, а ще зависи отъ гаранцията на държавата. Това за мене е много цѣнно и много важно. Защото, г. г. народни прѣдставители, вие сте имали случай да констатирайте не единъжъ, но моео разбиране на държавното управление, че особено ние, българитѣ, спрѣмо всички други, може-би, имаме нужда отъ силни институции, отъ здрави учрѣждения въ тая страна. Ако ние не създадемъ тия силни институции и здрави учрѣждения по всички направления, държавни и обществени, начело на цѣлата държавна организация, въ нейнитѣ всевъзможни разклонения — въ войската, въ чиновничеството и т. н. — помнете ми думата, ние, които сме лишени отъ традиции, ние, които сме една държава, създадена поради такива или други интереси, ние, които градимъ едва сега бъдещето си, ние, които сме изложени на толковъ външни, ще кажа, и мозъчни напасти, ние сме изложени и на опасности да бждемъ не единъ здравъ държавенъ организъмъ, а да бждемъ една пихтия, която всѣка случайностъ може да разнижи, и така да се унищожи самото съществуване на нашата държава. Ние имаме тая нужда. Азъ не се боя за българския народъ, когато той има здрави институции, защото, чрезъ тѣхъ, той ще си пробие път и за свободата, но когато нѣма тѣзи здрави институции, когато на утрѣшния денъ може да стане всичко обратно на това, което е било днесъ, азъ имамъ всичкото основание да бжда голѣмъ песимистъ. Ето защо азъ съмъ партизанинъ, шото въ тая страна да има здрави институции; партизанинъ съмъ войската да бжде войска, офицерътъ да знае, че утрѣ нѣма да бжде изхвърленъ на улицата; партизанинъ съмъ гражданскиятъ чиновникъ да знае, че, като служи на българската държава, съ самия този фактъ върши единъ граждански дългъ, че той изпълнява частъ отъ мисията на българската държава, а не че той е само, както се вика, нѣкакъвъ човѣкъ, който се хванути тамъ — ще ги има всѣкакви, но въобще чиновникътъ трѣбва да бжде такъвъ. И азъ, въпрѣки всичкия шумъ, който може да се повдигне спрѣмо мене, макаръ да не си позволя да правя сравнения съ имена, но вие ще се сѣщате, че има бюрократически държави, които сж обединили цѣли народи, и това се дължи на тѣхната просвѣтена бюрократия. Прѣди французката революция, още Фридрихъ Великий II въведе единъ просвѣтенъ абсолютизъмъ — недѣйте се боя отъ тази дума за врѣмето прѣди 150 години — но нареди една държава, която създаде единъ учрѣждения, благодарение на който днесъ се разви, ако не най-свободното, то, въ всѣки случай, най-твърдото, най-здравото, най-крайното течение — социалдемократията, и това не бърка на хората да напѣдватъ, това не бърка всички ние, а надъ насъ и културни народи съ много по-голѣма сила несравнено отъ нашата, да смѣтатъ, че тѣ сж

подъ тежестта на този „германски“ напѣдъкъ. Ето защо азъ смѣтамъ, че ще бжде една голѣма погрѣпка, ако ние не съумѣемъ да създадемъ здравина въ нашитѣ институции. Нека борцитѣ си пробиватъ пътъ, но нека държавнитѣ институции бждатъ здрави; тогава ще има и дѣйствителна здравина навсѣкѣждъ. И това, което ще се получи като свобода, ще се получи не отъ улицата, ще се получи по редъ, ще се получи по законностъ. А ние, слава Богу, въ това отношение сме единодушни; поне послѣдниятъ вотъ по законопроекта за измѣнението на конституцията доказа, че нашиятъ основенъ законъ и всички институции, които сж създадени съгласно съ него, понеже сж съгласни съ него, гарантиратъ толкова много нашитѣ свободи, че ние нѣмаме нужда отъ това гледище, дори не чисто държавно, а отъ гледището на свободата, да се онасяваме отъ нашитѣ институции, защото тѣ сж тѣй нагласени, че тѣ трѣбва да подпомагатъ свободата на народа, да допускатъ проявлението на неговитѣ желания, да държатъ едно управление подъ неговия контролъ, а не то да му се натрапва.

Имайки прѣдъ видъ всичко това, азъ смѣтамъ, че съ тѣзи двѣ добрини, които ви казахъ, които законътъ миналата година направи, допринесено е нѣщо за здравината на българската държава; а това споредъ мене, е успѣхъ.

Сега, пита се: ами какъ ще се развие въ бъдеще резултатътъ отъ тѣзи пенсия? Г. г. народни прѣдставители! За мене е безспорно, че пенсията ще легнатъ сѣ повече и повече въ тежина на държавния бюджетъ — азъ имамъ това формирано убѣждение. Ще настане денъ, когато гражданскиятъ пенсионенъ фондъ ще тежи повече, отколкото военниятъ; това е една необходимостъ. Но да се смѣта, че тѣ ще достигнатъ до такива размѣри въ своята тежина, шото дѣйствително да сломятъ реда въ държавата, по никой начинъ не го допускамъ, защото по пенсията ние имаме една смѣсена система, която се състои въ слѣдното. Първо, каквито да сж нашитѣ одрѣжки, тѣ сж едни отъ голѣмитѣ одрѣжки, които ги има, било по гражданското вѣдомство, било по военното вѣдомство. Второ, нашитѣ пенсия не сж отъ голѣмитѣ; одрѣжкитѣ сж едни отъ голѣмитѣ, а пенсията не сж отъ голѣмитѣ, тѣй че, сѣ ще има единъ източникъ отъ самитѣ лица, застраховани въ тѣзи фондове, който ще поддържа пенсионнитѣ фондове.

Държавна помощъ ще бжде необходима, но казахъ, че при тѣзи условия на смѣсена система, тя не е единствената помощъ, която ще служи, за да се пенсиониратъ хората; а тя е нужна по съображения, които ви изказахъ по-рано.

Сега, има единъ трети въпросъ, повдигнатъ отъ г. Стамболийски, който азъ съмъ подхвърлилъ тукъ единъ денъ въ отговоръ на г. Мирски. Това е, че ние, които сме упрекувани — не азъ лично, не днешното правителство, а изобщо въ това отношение правителствата на България, изобщо българската държава — че нищо не вършимъ за работничеството, ние въ това отношение, за работницитѣ на държавата, може-би, сме направили повече, отколкото коя да е друга държава. Ние вземаме като съучастници въ пенсионния фондъ и най-обикновенитѣ работници на държавата, служащитѣ, а принципъ е, че държавната пенсия, въ строгия смисълъ на думата, се простира само на онзи механизъмъ, отдѣто може да има органи, които командватъ, а не се простира върху ония, които сж командвани. Азъ обобщавамъ принципа. Тамъ, дѣто прѣстава нѣкой да има началствующе значение, дѣто прѣстава чиновникътъ, прѣстава и пенсията, въ тѣсна, държавническа, смисълъ на думата, пенсия получава тази институция, която крѣпи държавата, а онова, което е служащъ, работникъ, то вече пенсия не получава. У насъ е обратното. У насъ работницитѣ въ Държавната печатница, даже въ всевъзможни учрѣждения, като дър-

жавните железници, военните арсенали и т. н., маса работнически персонал, получават пенсия. И съ това измѣнено, което ние правимъ днесъ, зачита имъ се едно право, което имъ е дадено, но което е характерно да се знае; именно казано е въ § 1: (Чете) „Алинея втора на чл. 1 се измѣнява така: „Иматъ право на пенсия само назначенитъ съ заповѣдъ постоянни работници при желѣзнопътнитъ работилници и военния арсеналъ, ако и да получаватъ заплатата на денъ или часъ“. Колко далекъ сме отишли! Желаяхъ да изтъкна този трети въпросъ, защото каквото държавата е могла да стори, тя го е сторила въ това отношение, дори повечко, и е прѣстанала дори да държи смѣтка само за държавния интересъ, ами е отишла прѣко на социалнитъ интереси, защото държавата, като институция да поддържа себе си, за работника, който е тамъ, много-много нѣма нужда да държи смѣтка; за командующия да, но за работника не; по тя е отишла и дотамъ по социални причини, причини, които се възприематъ днесъ — ще кажа въ отговоръ на г. Стамболийски — отъ всички почти течения. Така е и навсѣкѣдъ и ние не можемъ да бъдемъ чужди.

А. Краевъ: Това течение не само е модерно, но е и справедливо.

Министъръ А. Ляпчевъ: Сега, тѣ сж въпроси на разбиране. Азъ казахъ, че моето положение, па и на който и да е, който е на моето мѣсто, е да регулирамъ тѣзи отношения.

Вие виждате, г. г. народни прѣдставители, че правителството е извършило своя дългъ на врѣмето си, тѣй, разбира се, както то го е разбирало. Азъ съмъ дълбоко убѣденъ, че тѣй се разбира този въпросъ почти отъ всички. Частнитъ възгледи по тоя въпросъ иматъ винаги своята цѣна не затуй, защото тѣ клонятъ къмъ друго, което може да посочи спасителниятъ брѣгъ, като се приематъ окончателно, което е мѣчно да стане въ свѣта, особено при днешното общество. Веѣко мѣнис, на който и да е мислител, днесъ не може току-така да прѣкатури свѣта; свѣтътъ днесъ е много по-сложенъ, интереситъ сж противорѣчиви, и нѣма мисль и на най-голѣмия философъ, която да дойде да прѣкатури житейскитъ работи, а особено днесъ това не е възможно. Но тѣ сж цѣлни, въ по-малкъ размѣръ, защото обръщатъ внимание на извѣстни слаби страни, на извѣстни поне невъзможности, които могатъ да се отстранятъ. И отъ това гледище азъ нѣма защо да изказвамъ моята благодарностъ на г. Стамболийски, защото той е сезиранъ съ този въпросъ туку, въ законопроекта, на едно мѣсто, дѣто, както и да кажемъ, е само отпи-мане на врѣме. Но изобщо да се поддържа и да се проповѣда своето, то е отъ полза, може-би, за страната, обаче да се смѣта, че тази проповѣдъ е единствено спасителната и че може да се възприеме отеднѣкъ, това е далечъ, далечъ отъ дѣйствиелността.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Вълчо Георгиевъ.

В. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Отъ единъ параграфъ, който прѣлѣпте да измѣни чл. 55 отъ закона за пенсиятъ, сега ние се намираме прѣдъ единъ цѣлъ законопроектъ, който не се занимава само съ този членъ, но се занимава съ кулъ членове, които се заключаватъ въ 13 параграфа на новия законопроектъ. Когато гласувахме да отиде този законопроектъ въ комисията, за да може да стане едно разбиране по чл. 55, ние не мислѣхме, че г. министърътъ на финанситъ ще отиде да се простира дотамъ, што да ревизира цѣлия законъ за пенсиятъ. Съ туй ние нарушаваме конституцията: ние отиваме съ двѣ четения да приемемъ единъ законопроектъ,

който ни прѣдлага г. министърътъ на финанситъ. Не можете да се оправдаете съ едно пожелание да се повърне прѣдложението на г. Дограмаджиева на ново въ комисията, да смѣтате, че туй е било на първо четене; никой пътъ. Ние нито знаехме какви членове ще се ревизиратъ, нито знаехме каква материя ще се внесе въ новото прѣдложение, и затуй именно азъ считамъ, че този законъ нѣма да бѣде законъ, защото той е приетъ на двѣ четения, а такъвъ законъ не е законъ.

А. Краевъ: Четохте ли чл. 11 отъ конституцията?

В. Георгиевъ: Четохме. — Когато, г. г. народни прѣдставители, ние повдигнахме въпроса за измѣненето на конституцията, ние тамъ ограничихме правото на великото Народно събрание да отива да се простира по-нататъкъ, да вкарва нови работи, вънъ отъ тѣзи, които обикновеното Народно събрание нареди. Когато ние запрѣщаваме на едно велико Народно събрание да туря новели въ единъ проектъ по конституцията, толкозъ по-малко обикновеното Народно събрание може да си присвоява туй право, да отива да прокарва на двѣ четения единъ законопроектъ, който обръща такава важна и сложна материя по единъ законъ, какъвто е законътъ за пенсиятъ.

Какво направихме ние съ този законъ? Ние се изложихме за първата година да откраднемъ или да ошетимъ държавния бюджетъ съ една сума отъ 750 хиляди лева. Какво направи демократическата партия съ това? Тя не устоя на своето обещание. Изпълни ли желанието на народа? Не, тя изпълни желанието на нѣколко офицери отъ генералния щабъ, които си наложиха волята прѣдъ демократическото правителство. Ние турихме единъ редъ, отъ който не демократическото правителство, но завѣки всичкитъ партии въ България нѣма да могатъ да се отърватъ, колкото и да го желаятъ. Единъ Ляпчевъ отговаря на г. Стамболийски, че било късно да се мисли за нѣкаква си реформа, или за нѣкаква си осигуряване живота на българскитъ чиновници. Не бѣше късно, г. министре, когато бѣше въпросъ да се измѣни законътъ за пенсиятъ или да се внесе единъ новъ законъ за пенсиятъ, тогава, когато ние не щѣхме да внесемъ още други, нови хора, които да иматъ право за пенсия; тогава можехме ние да намалимъ отъ онѣзи, които вече имаме дотогава. Но сега, когато вие отворихте съвършено широко вратата — не демократически, а нѣкакъ социалистически, защото тѣ искатъ да разграбятъ народното богатство и държавната хазна — когато вие отваряте толкозъ широко тази врата на пенсиятъ, то естествено е, че е вече късно, и късно е не само за васъ, но за всѣка една напредничава партия, която би дошла на ваше мѣсто да управлява тази България.

Ние, г. г. народни прѣдставители, сждимъ сега хора, занимаваме се съ единъ държавенъ сждъ. Защо? За прѣстъпление, че тѣ сж прокарвали нѣкои прѣдложения въ камарата не на три четения. Когато ние за това искаме да сждимъ бившитъ министри, какъ при тази паметъ, още прѣсна, при този случай, който е още скорошенъ, при сжществуването на тази зелена маса (Сочи масата на г. г. бившитъ министри), която още не е вдигната, вие дрзвате да прокарвате таква прѣдложение съ двѣ четения само, когато тѣзи работи нѣма да бѣдатъ законни? Вие ще изпълните беззаконие слѣдъ приемането на този законъ за пенсиятъ само на второ и трето четене.

Г. министърътъ каза, че голѣмитъ пенсии и многото пенсионери нѣма да съспиятъ България. На една Германия, каза, която е толково здрава, яка и монархическа, това не прѣчи да се развива у нея социалното движение. Германия може да бѣде монархическа, но Германия, както казвате, е здрава, яка политически и икономически; и десетъ социалистически

движения не могат да я съборятъ. Но една папlachъ отъ пенсионери въ България, както вие разтваряте тъй широко вратата, ще съсине или може-би да отвори пътя на заробването на тази нещастна България. Желателно бѣше на времето, даже и сега, да се замислимъ ние върху този въпросъ, защото ако вземемъ тъй безразборно да пускаме всѣки да се пенсионира, утрѣ ще захванемъ да пенсионираме и кучетата на пенсионеритѣ.

Обаждайте се отъ мнозинството: А-а-а! Какво говорите?

В. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ говоря обидно, но азъ ще ви кажа защо говоря така. Ако вие искате да не говоря обидно, вие трѣбваше да се замислите за други, които сж създали тази България.

Г. Гроздановъ: Съ това ли ще ни убѣдите?

В. Георгиевъ: Вие трѣбваше тукъ отъ двѣ-три години, откакъ демократическото правителство е дошло на властъ, да уредите положението на олъженците и поборниците, които пращатъ молби за това — тия хора, на които и г. Гроздановъ дължи днесъ своето съществуване, па и всички ние.

Г. Гроздановъ: Защо визирамъ мене?

В. Георгиевъ: Защото вие викаете.

Г. Гроздановъ: Какъ викамъ? Азъ казвамъ, че вие обиждате Събраниято, като казвате, че правителството и кучетата ще пенсионира.

В. Георгиевъ: Тия хора сж създали почвата за свободна България и азъ ще Ви кажа, че за тѣхъ ние трѣбва да се позамислимъ. Ние създадохме съ този законъ това положение, криво-лѣво; ние трѣбваше да го оставимъ и да помислимъ за тия хора.

Г. Гроздановъ: Има законъ за тия хора. Кой ти е кривъ, като не го знаешъ?

В. Георгиевъ: Азъ го зная много добрѣ. — И ако вие искате справедливо да рѣшите въпроса, вие трѣбваше да се загрижите за тѣзи хора, а не за ония, които сж вече облагодѣтелствувани. Недѣйте ми казва, че азъ лошо и докачително говоря. Азъ говоря тъй затуй, защото има и други въпроси прѣди тия да се рѣшаватъ, а вие сте ги оставили и никой пътъ нѣма да ги погледнете.

К. Мирски: Обясни се за кучетата.

Г. Гроздановъ: Само за вълчета и за кучета да мислите си способенъ.

В. Георгиевъ: Демократическата партия съ тоя законъ за пенсиятъ хвърли едно петно върху си, което не може да очисти, освѣнъ съ прѣмахването на чл. чл. 4 и 14 отъ нинѣшнѣшнѣшния законъ за пенсиятъ. Докато тия два члена не се прѣмахнатъ, докато не се уреди положението на гражданскитѣ и военни чиновници да бѣде еднакво, дотогазъ вие нѣма да имате спокойна съвѣстъ, както и народътъ нѣма да остане спокоенъ, и вие винаги ще бѣдете злѣ посрѣщани и изпращани отъ този народъ, който излъгахе и върху гърба на който натрупахте милиони излишни левове.

Прѣседателствуващъ Н. Гимиджийски: Има другъ министъръ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ забѣлѣзвамъ въ случая една злоба,...

В. Георгиевъ: Нѣма никаква злоба.

Министъръ А. Ляпчевъ: Моля. — ... но при единъ умъ неспособенъ да я доиздържи. (Смѣхъ)

В. Георгиевъ: Той е много по-способенъ отъ Вашия. Когато говорите за умове, г. Ляпчевъ, не ги теглете съ вѣзми.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не казахъ нищо на г. Вълча Георгиевъ, а той всички пенсионери нарече кучета.

В. Георгиевъ: Не ги нарекохъ азъ така, недѣйте извѣртва.

Министъръ А. Ляпчевъ: Незнаете какво приказвате.

В. Георгиевъ: Азъ не очаквахъ отъ единъ министъръ да извѣртва израженията на единъ народенъ прѣдставителъ; азъ казахъ, че и кучетата ще захванемъ да пенсионираме.

С. Бърневъ: „Папlachъ“ и „кучета“ не ги ли нарече?

В. Георгиевъ: Недѣйте извѣртва!

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Мораленъ дългъ е на единъ министъръ, когато се нападнатъ хора, които сж служили на държавата, той да излѣзе и да защити истината, и азъ не за да обиждамъ г. Вълча Георгиевъ, приповторихъ това, което схванахъ, че каза, а за да му дамъ възможностъ да се поправи. И ако азъ криво съмъ разбралъ думитѣ му, той добрѣ стори, че се поправи.

Д. Драгиевъ: Г. Георгиевъ не е казалъ подобна мисль; това е недостойно извѣртваване.

В. Георгиевъ: Не е достойно да ми извѣртва думитѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Добрѣ, щомъ не сте казали подобно нѣщо, азъ минавамъ този пунктъ.

Г. Вълчо Георгиевъ обръща внимание, че парламентарниятъ редъ, по който се разглежда това прѣдложение, билъ такъвъ, щото трѣбвало да се счита сега, че то е на първо, а не на второ четене. Г. Вълчо Георгиевъ ще ме извини. При второто четене на това прѣдложение Народното събрание изказа желание, което за мене е рѣшение, съ прѣпращането му въ комисията да станатъ всички ония поправки, които нѣмъ министърътъ на финанситѣ по всички членове на закона за пенсиятъ. И въ слѣдствие на това рѣшение, което само по себе си е законъ, за моето разбиране, отъ характеръ на законъ, станаха измѣненията и ви се внесоха втори пътъ на второ четене. Това е една отъ най-редовнитѣ работи, които може да има.

Сега, на другъ въпросъ, който азъ, за жалость, не мога да мина мълкомъ. Питамъ се азъ: при днешния икономически и при днешния социаленъ строй на нашата държава, е ли положението на военнитѣ, е ли положението на гражданскитѣ чиновници тъй завидно, щото то да бѣде така силно атакувано? Азъ си поставихъ този въпросъ. Г. г. народни прѣдставители! Азъ съмъ длъженъ да заявя и да споделѣя скръбта си съ васъ, че способнитѣ хора въ нашата войска като-че-ли бѣгатъ по чужди държави.

А. Екимовъ: Това е вѣрно.

Министър А. Ляпчевъ: Вие можете да говорите каквото щете, но когато един българин забълбжи това, той трябва много сериозно да се замисли.

А. Екимовъ: Особено когато се допуска въ парламента да се хвърлят такива хули против войската.

Министър А. Ляпчевъ: Идеализъм, патриотизъм — всичко това е добро, но и тѣ иматъ нужда въ дадено време да бъдатъ зачитани, да бъдатъ подпомагани. Да смѣтаме, че само съ идеализъмъ ще се служи отъ офицерството въ войската, че само съ патриотизъмъ ще се работи, това е едно самоизлъгване и не могатъ, колкото и некрасиво да бѣде за тѣзи, които напускатъ редоветѣ на българската войска, да не я напуснатъ, затуй, защото не виждатъ нито достатъчно възнаграждение, нито достатъчна гаранция за бъдещето, а и — което поне можемъ да сторимъ — нито достатъчно зачитане въ обществото, въ което живѣятъ; и отиватъ въ други страни. Ще се изсмѣе нѣкой: „Колцина сж тѣ? Петъ или десетъ“. Но петъ човѣка като тѣхъ, които излизатъ изъ войската, струватъ 150, 1.000 отъ другитѣ. За какво ще ми трябва менѣ да плащамъ хора? Менѣ ми трябва въ качествени хора, които да стоятъ високо, които да иматъ умъ, които да иматъ способности и да знаятъ, че ще бъдатъ възнаградени. И днесъ, за Бога, питамъ ви, умътъ, способността могатъ ли материално да се възнаградятъ въ армията?

Г. Гроздановъ: Никогащъ.

Министър А. Ляпчевъ: Кое е неговата най-голяма надежда? Вие говорите за подсъдими. Вие имяхте вчера тукъ единъ тегленъ подъ анкета генералъ, който смѣло можа да ви кажа, че до 1893 г. е оставилъ отъ безотчетнитѣ фондове пари, като спестени, и така е излъзълъ. Какъ е живѣлъ като пенсионеръ не зная, но зная, че е живѣлъ сиромашки. Сега не зная какъвъ е.

В. Георгиевъ: Не ми давате право да кажа, какво е говорилъ г. Такевъ по този въпросъ.

Министър А. Ляпчевъ: Г. Такевъ каквото е казалъ, казалъ го е. Азъ съмъ тукъ министъръ на финанситѣ и ви говоря моето убѣждение.

В. Георгиевъ: И той е министъръ. Не прави честъ на демократическата партия, ако го кажа.

Министър А. Ляпчевъ: Нашата войска може да има своитѣ недостатѣци, но да се говори, че е завидно положението на нашитѣ офицери дотамъ, щото ние да го атакуваме съ злоба, дотамъ, щото ние да създаваме едно течение въ страната противъ тѣхъ, че имали голѣми заплати, това е много голѣма грѣшка. Азъ симпатизирахъ и симпатизирамъ, когато се иска, щото офицерството да се пълни отъ най-бодритѣ, отъ най-способнитѣ сили на българския народъ, когато искахме да се прѣмахне военната гимназия, която даваше кастовъ характеръ на военнитѣ, и тамъ да иматъ достѣпъ всички, които по конкурсъ, по здраве, по умствени способности биха могли да влѣзатъ въ Военното училище. (Ръжкоплѣскане отъ мнозинството) Но да ми се говори, че на тѣзи сили, излъзали отъ народа, ако сж способни, ще се даде едно добро положение, слѣдъ като взематъ единъ генералски чинъ да могатъ да получаватъ 4—5 хиляди лева за своитѣ старини, днесъ това, г. г. народни прѣдставители, азъ не само не разбирамъ, но смѣтамъ, че ако господата, които хвърляха тѣзи упреци и които поддържатъ тази ненавистъ, които създаватъ този раздоръ, биха помни-

лили по-широко, сами ще се разкаятъ за това, което вършатъ. Днесъ, г. г. народни прѣдставители, частната инициатива, частнитѣ прѣдприятия тѣй високо възнаграждаватъ, че значението на офицера, значението на чиновника въ обществото е останало надирѣ. Тѣ не могатъ да си продаватъ лукса да се поразходятъ. Ще кажете: „Какъ така?“ Ами че какъ не? На-ли стоятъ начело, на-ли, за да се издигне с трѣбвало трудъ, с трѣбвало способности? Защо да не ги вложатъ другагѣ? И ги влагатъ, и богатѣятъ. И ето защо, безъ да претендирамъ, че нашето офицерство трябва да получава по-голѣми заплати или че трябва да получава по-голѣми пенсии, като стоя на това, което то има, дълженъ съмъ да заявя, че това, което то има днесъ, било на дѣйствителна служба, било когато е въ оставка, като подкрѣпа, като пенсия, не е отъ онѣзи размѣри, щото да дава оправдание на единъ съвѣстенъ човѣкъ да вдига байракъ противъ тѣхъ. По-скоро е другото. Вие трябва да се замислите, когато водите тая борба, защото ние рискуваме да изгубимъ способнитѣ хора. Азъ мога да ви посоча примѣри на моя грѣбъ, които изпитахъ. Прѣди три мѣсеца е вотиранъ законъ за Кооперативната банка. Вие помните, че раздѣлихте моето прѣдложение за заплатитѣ на три класа. И започнахъ азъ да търся чиновници. Да дамъ пари, винаги азъ мога да намѣря хора, ако е въпросъ да дамъ заплатата, винаги азъ мога да направя това, а не да се даде възможностъ на нѣкой некадѣрникъ да вземе тази заплатата и да каже: „онзи като получава, залцо и азъ да не получавамъ“; азъ винаги мога така да направя, но да намѣря хора за работа, азъ трябва да ги търся и, когато започнахъ да ги търся, азъ трѣбваше да поискамъ единъ указъ да бѣде отмененъ; трѣбваше друга една покана да ми се откаже, трета покана да ми се откаже и да се спра на четвърта, за да намѣря единъ човѣкъ. Защо? Защото единъ казва, че билъ способенъ сѣдня — такива хора ми трѣбватъ, такъвъ човѣкъ ми трѣбва; азъ искамъ да го взема за чиновникъ, но той отговаря: „Азъ ще стана адвокатъ“; другъ, младъ човѣкъ на свободна служба, викамъ го писмено по пощата: „На Ви 7.200 л. годишна заплата, Вие сте младъ човѣкъ, Вие сте на толкова години“, но той стговаря: „Г. министре, азъ имамъ по-добра карьера, азъ ще бѣде въ нѣкое акционерно дружество, дѣто мога да бѣда възнаграждаванъ“. Вие мислите, че когато единъ човѣкъ се срѣща съ дѣйствителността, като този, който ви говори съ тѣзи факти, той може да говори тѣй лекомислено и да твърди, че заплатитѣ сж не знамъ какви? Всичкиятъ въпросъ е тамъ, да се търсятъ хора способни; ако е въпросъ да се прахосватъ паритѣ, това е друго нѣщо.

Ето защо, г. г. народни прѣдставители, всички тѣзи добри думи: „парламентарно управление“, „конституционализъмъ“, за да дадатъ и добри дѣла, тѣ прѣдполагатъ сигурно, че онѣзи, които вършатъ контролъ, вършатъ това съ знанието на работитѣ; тѣ прѣдполагатъ доблестъ, да не се боятъ, какво ще се каже на улицата и да си изкажатъ своето мнѣние съ знанието, което иматъ, щото държавната машина да вземе най-способнитѣ сили отъ народа си и по този начинъ да върви и да се развива, освѣнъ това народътъ да има вѣра въ своето управление; иначе вие знаете, какво може да бѣде. (Ръжкоплѣскане отъ мнозинството)

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Атанасъ Краевъ.

А. Краевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ползувамъ се отъ случая да изкажа своето възхищение отъ прѣлестнитѣ рѣчи, които импровизирано произнесе днесъ г. министърътъ на финанситѣ. Азъ му отправямъ своитѣ най-искрени комплименти. Къмъ

зрѣлитъ държавнически мисли, които той изказа, азъ мисля, че малко може да бѣде притурено. И ако се ползувамъ отъ случая, че ми се дава думата отъ г. прѣдседателствующия, то не е за да хвърля нова свѣтлина върху въпроса по сѣщество, доста обстойно, мога да кажа, всестранно уясненъ отъ цѣнитъ обяснения, които даде надлежниятъ министъръ, колкото за да отблъсна нѣкои инсинуации, за да парализирамъ ефекта на желаната демагогия.

С. Бърневъ: Чакай, и Хаджиевъ има да говори.

А. Краевъ: Г. г. народни прѣдставители! Първиятъ въпросъ, който заслужава нашето внимание, е засегнатиятъ въпросъ отъ нѣкои прѣждоговоривши за формата, въ която се явява на второ четене прѣдложението на г. Дограмаджиева и като-че-ли заявиха отводъ. Г. Вълчо Георгиевъ отиде по-нататъкъ; той едва-ли не ни обвини въ нарушение на конституцията, обърна ни вниманието къмъ зелената маса, която не е вдигната още, и едва-ли не ни заплаши съ бѣдѣтъ държавенъ съдъ, ако ние се съгласимъ — което вече направихме — да гласуваме прѣдложението на г. Дограмаджиева не въ онази кратка форма, въ която бѣше прѣдставено отначало, но въ тая широка форма, която я имаме, съ нѣколко нови текстове. Азъ питахъ г. Вълча Георгиевъ, дали е чл. 111 отъ конституцията, и макаръ да ми отговори утвърдително, азъ ще си позволя повторно да му привлѣка вниманието върху този текстъ и, като му го прочета прѣдъ почитаемото Народно събрание, да отхвърли всѣко заблуждение по въпроса. Чл. 111 отъ конституцията, слѣдъ като въ чл. 108 и 109 се опрѣдѣля, че законодателната инициатива принадлежи на парламента и на изпълнителната властъ, изрѣчно казва слѣдующето: (Чете) „Народното събрание може да прави въ внесенитъ проекти измѣнения, допълнения и поправки“.

В. Георгиевъ: Искамъ думата за обяснение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г-да, зарѣжете тѣзи обяснения.

А. Краевъ: Още когато разгледахме прѣдложението на г. Дограмаджиева на първо четене, азъ въ отговоръ на онѣзи почтени наши другари, които го считатъ ялово, недостатъчно задоволително, изключително, казахъ: нищо не спѣва народното прѣдставителство, по поводъ на това прѣдложение, да отиде по-нататъкъ. Г. Дограмаджиевъ счита, че въ една отъ алинеитъ на чл. 53 отъ закона за пенсинтъ има дефектъ, посочва го и иска неговото поправяне. Кое положение, питахъ азъ, прѣчи, спѣва, ограничава свободата на народното прѣдставителство да изтъкне и други недостатѣци, ако тѣ съществуватъ въ вотирания миналата година законъ? Нека се приеме не принципъ прѣдложението на г. Дограмаджиева, то да отиде въ комисията, да дойде на второ четене, и тогава, ако щете, *de fond en comble*, както казватъ френцитъ, издѣно можете да ревизирате цѣлия законъ. Комисията така е и направила. Вие, г-да, помнете, че имаше прѣдложение отъ г. Войникова, което сега го нѣма вече налице; комисията и него е обсъдила, обсъждайки прѣдложението на г. Дограмаджиева.

П. Войниковъ: Защото и Събранието изказа желание да се обсъди въ комисията.

А. Краевъ: Даже и да не бѣше изказано подобно желание по поводъ на Вашето прѣдложение, чл. 111 отъ конституцията дава право на Народното събрание, било чрѣзъ своята специална комисия, на която възлага изучаването на въпроса въ подробности, било при второ четене на едно извѣстно прѣд-

ложение законодателно или законопроектъ, внесенъ отъ правителството, да направи всевъзможни допълнения и измѣнения. И за да бѣдѣше по-ясна мисълта ми, азъ тогава казахъ, че може да се внесе едно прѣдложение съ петъ или единъ членъ и това прѣдложение или законопроектъ може да излѣзе отъ камарата съ единъ или съ 50 члена. Така е и тукъ, въ случая. Слѣдователно, отъ гледище на конституцията, отъ гледище на конституционното и на парламентарното право, нѣма абсолютно никаква неправилностъ, никакъвъ произволъ, още по-малко прѣстъпление за държавенъ съдъ въ дѣлото, съ което се занимаваме.

Г. г. народни прѣдставители! Натѣкна се, че благодарение на вотирания въ миналата сесия законъ за пенсинтъ на чиновниците по гражданското и военното вѣдомства, нашиятъ бюджетъ се обрѣменилъ съ една сума отъ 800.000 л. и прѣдстоило да се обрѣмени съ още по-голямъ тежестъ. И по тоя поводъ се каза, че ние сме изневѣрвали на своитъ избиратели, на които друго сме обѣщавали, и че вървимъ по оная наклонна плоскостъ, която ще докара до катастрофа общественитъ дѣйци или управляющитъ партии. Ползувамъ се отъ случая, г. г. народни прѣдставители, да отхвърля тази инсинуация. Ние, като партия, никога не сме излизали съ декларации, че сме противъ пенсинтъ и че ще искаме тѣхното унищожение. Ние еднакво, както българскиятъ народъ, сме бивали шокирани отъ факта, че млади, годни за работа хора още прѣди години биваха пенсионирани, дадохъ имъ се голѣми пенсии и въ унисонъ съ прѣобладащото желание въ народа искали сме, ако бждемъ удостоени съ неговото довѣрие, да урегулируме въпроса по начинъ, штоо такива явления, на които сме ставали свидѣтели въ миналото, да не се повтарятъ; съ други думи, запазвайки принципа за пенсинтъ на държавнитъ служаци, да го наредимъ по начинъ по-близкъ до справедливостта. Но, въпрѣки това наше желание, миналата сесия се пропусна нѣкоя грѣшка — не е важенъ източникътъ на тази грѣшка, да-ли е правителството, или народното прѣдставителство; важното е, че стана грѣшка. Пита се, ако я съзнаваме, трѣбва ли и дължни ли сме да я поправимъ? Къмъ това, което казахъ при първото четене на това прѣдложение, азъ има да добавя съвършено малко. Ще кажа, че съвършениятъ критерий на благородство не е родовото произхождение на отдѣлната личностъ, а е добродѣтелта, моралътъ. Достоинството на човѣка изисква, докогато е убѣденъ въ правотата на едно мнѣние, на едно дѣло, да го поддържа, съ рискъ да бѣде неблагоприятенъ, неугоденъ на когото и да е; но неговото достоинство се намалява, пада, ако той, въпрѣки съзнанието, че е неправъ въ онова, което поддържа, продължава да е упоритъ да стои на него. Благодарениятъ човѣкъ въ днешно врѣме има не само право, но и високъ мораленъ дългъ, помъ съзнае, че неволно, случайно, по невнимание, по недоглеждане е извършилъ грѣшки, е пропусналъ нѣщо, да се повърне и да го поправи. Даже френската магистратура, която е толкова просвѣтена и консервативна, пакъ нарича това *retour glorieux* — славенъ повратъ на касационния съдъ по юриспруденцията, помъ съзнае, че разрѣшението на извѣстенъ въпросъ трѣбва да не бѣде таково, каквото е установено. Слѣдователно, българскиятъ парламентъ е повиканъ да направи славенъ повратъ по послѣдното прѣдложение на г. Дограмаджиева. И какво правимъ ние? Какво иска г. Дограмаджиевъ? Какво искаме всинца, които поддържаеме това прѣдложение, къмъ което, за честь на демократическото правителство, и послѣдното се присѣдини? Ние искаме да възстановимъ положението, което е съществувало до 1 мартъ 1910 г. Сериозенъ мотивъ, за да направимъ това, има ли? Безъ да се впускамъ, г. г. на-

родни прѣдставители, въ голѣми подробности, достатъчно е да привлѣка вниманието ви върху естеството на закона. По принципъ всѣки законъ прѣдупрѣждава, заповѣдва или разрѣшава. Обикновено законитѣ разпореждатъ за бъдѣщето. Тѣ могатъ да засегнатъ и права и лични или материални, но които още не сж придобити, които сж, както казватъ френцитѣ, *acte expectatif* — прѣдстоящи.

За да илюстрирамъ тая мисль, ще си позволя да ви дамъ два примѣра.

Единъ законъ разрѣшава оженването на 18-годишна възраст, другъ законъ изисква 20 или 25-годишна възраст. Пита се, слѣдъ втория законъ ще унишожимъ ли склучевитѣ по-рано заклучени бракове? Очевидно, не. Но който не се е възползувалъ отъ първия законъ, не може да претендира, че има придобито право и, ако не е навършилъ 25 години, да каже: „азъ искамъ да се възползувамъ отъ първия законъ“.

Друго. Единъ законъ за наслѣдството опрѣдѣли наслѣдницитѣ и размѣра на наслѣдството. Другъ законъ слѣдъ това прѣдвижда съвѣтъ друго ново разпореждане. Ако наслѣдството се е открило при дѣйствието на първия законъ, по този законъ ще бѣде уредено наслѣдството. Може разпоредбата на новия законъ да бѣде по-неблагоприятна за наслѣдницитѣ или завѣтницитѣ, но законодателятъ е правъ инакъ да разпорежда съ тѣхнитѣ права.

Конкретно за пенситѣ. При съществуването на извѣстенъ законъ държавнитѣ чиновници по гражданското или военното вѣдомства, като си направятъ смѣтка, че биха могли да се издържатъ съ срѣдствата, които законътъ прѣдвижда да добиятъ, щомъ се освободятъ отъ служебнитѣ си занятия, даватъ оставка и излизатъ въ пенсия. Или началствата, като считатъ, че единъ чиновникъ могатъ да издържатъ сѣмействата си чрезъ срѣдствата, които ще добиятъ по закона за пенситѣ, освобождаватъ ги, за да турнатъ на тѣхнитѣ мѣста по-млади, по-енергични и, може-би, нѣкога по-достойни — това не се знае; не винаги това е право. Е добръ, може ли, г. г. народни прѣдставители, всѣки отъ васъ да си прѣдстави, какво е моралното сътресение, какво е моралното разстройство, какви сж моралнитѣ страдания, що могатъ да се създадатъ за една личностъ, за едно сѣмейство, ако промѣните създадениитѣ условия на живота?

Г. г. народни прѣдставители! Ще ми позволите да кажа една дума относително тегоститѣ на бюджета. У насъ въ началото, при създаването на закона за пенситѣ, се прѣвидѣха основни фондове отъ държавното съкровище. Дойде врѣме, обаче, когато капиталътъ на пенснопното управление се застраши да бѣде погълнатъ и, слѣдователно, се създаде нужда, штоо държавата да се притече на помощъ. До какъвъ размѣръ е достигнала тая помощъ на държавата, не е ясно и никой съ точностъ не може да опрѣдѣли. Но, пита се, можемъ ли ние да отбѣгнемъ тая необходимостъ? Когато въ много случаи, г. г. народни прѣдставители, ние обичамъ да се вираме въ това, което е около насъ и малко по-далечъ отъ насъ, въ по-стари или по-напрѣднали отъ насъ страни, защо въ дадения случай да не направимъ по този въпросъ това надникване? Е добръ, азъ направихъ набѣрза рѣка това надникване въ *Almanach de Gota* за 1908 г. и ще ви съобща слѣднитѣ цифри. Въ Сърбия по бюджета за 1907 г. — стр. 1.087 въ този *Almanach de Gota* — размѣрътъ на пенситѣ, които сж вписани въ държавния бюджетъ, е 4.481.197 л.; въ Гърция за 1907 г. — стр. 900 отъ алманаха — пенситѣ сж 7.228.676 л.; въ Ромѣния бюджетътъ отъ 1907 г. и 1908 г. — стр. 1.030 — е 9.860.805 л.; Италия въ бюджета за 1908 г. — стр. 929 — е прѣвидѣла 16.050.000 л.

Отъ земледѣлската група: Веѣка година ли се прѣдвигдатъ тѣзи пенсии?

А. Краевъ: Аржентинската република, въ бюджета за 1907 г. — стр. 629 — за пенсии е прѣдвидѣла 8.000.000 пези, по 5 л.; равно 40.000.000 л.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Излишно е туй, г. Краевъ.

А. Краевъ: Азъ нѣма да ви казвамъ за Франция, дѣто пенситѣ възлизатъ на 265.916.192 л. Ще кажа за Белгия, г-да. Тукъ пенситѣ по бюджета за 1907 г. сж 33.991.172 л. — стр. 675; тамъ, дѣто само бюджетътъ на Министерството на желѣзницитѣ е повече отъ 200.000.000 л., иматъ 33 милиона, близо 40 милиона, отъ единъ бюджетъ въ троенъ размѣръ отъ нашия.

По всѣчки тѣзи съображения, г. г. народни прѣдставители, които сж въ полза на тоя законопроектъ, азъ заяввамъ, че безъ да се стрѣскамъ отъ заплашвания, безъ рискъ да компрометирамъ своята популярностъ, съ съзнание, че ще извърша едно справедливо, едно похвално и разумно дѣло, ще гласувамъ за това прѣдложение, и моля г. г. народнитѣ прѣдставители и тѣ да гласуватъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Иванъ Хаджиевъ, за пояснение.

И. Хаджиевъ: Отказвамъ се.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Вѣльо Георгиевъ, тоже за пояснение.

В. Георгиевъ: Г. г. народни прѣдставители! Когато опровергаваеме едно нѣщо . . .

Г. Гроздановъ: Ще искашъ извинение!

В. Георгиевъ: Нѣма нужда да искамъ извинение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Георгиевъ, говорете по параграфа.

В. Георгиевъ: . . . не единъ пѣтъ сѣмъ казвалъ, че трѣбва да се обясни; така не може. Насъ ни нападатъ, че сме се явявали противъ офицеритѣ, противъ туй, което е било въ България и сме станали причина да се изселватъ. Досега земледѣлската парламентарна група не е станала причина да се изсели нѣкой виденъ човѣкъ вънъ отъ България; на-противъ, демократитѣ станаха причина да отидатъ нѣкои да живѣятъ задъ граница — въ Швейцария. Какви сж причинитѣ — не е въпросътъ сега да вли-заме тукъ въ разискване.

Министъръ Н. Мушановъ: Демократитѣ сж сигурни, че само ние нѣма да се изселяте отъ България.

В. Георгиевъ: Не трѣбва да се даватъ прѣимущества само на единъ капиталъ, защото ние смѣтаме офицеритѣ, че сж единъ капиталъ на България. И машината е единъ капиталъ, но тая машина, ако нѣма огънь, не може да трѣгне никой пѣтъ. Тѣй штоо, ако нѣмате войската, и офицеритѣ никой пѣтъ нѣма да отидатъ на война, и когато гледаме да подобримъ положението на единъ, не трѣбва да забравяме до крайностъ и другитѣ.

Какво казва г. Краевъ? Не сѣмъ прочелъ чл. 111 отъ конституцията. Азъ сѣмъ го прочелъ прѣди да дойда тукъ, прочетохъ го и слѣдъ като дойдохъ тукъ, въ камарата, но чл. 111 отъ конституцията се отнася до измѣненія, прибавки и поправки на самия законопроектъ или на нѣкой членъ, който е внесенъ въ камарата. Ние тукъ нѣмаме чл. 55, но имаме из-

дно реризирание на закона за пенситѣ. Е моля ви се, какъ можете да се есилаете на чл. 111 въ този случай и да смѣте да ми кажете, че . . .

А. Краевъ: Г. Георгиевъ! Обяснете значението на думата „допълнение“.

В. Георгиевъ: Дополнение на самия членъ; можемъ да прибавимъ нова алинея — туй се казва допълнение на единъ членъ отъ единъ законъ, г. Краевъ. И не се слѣдва на мене да Ви обяснявамъ чл. 111 отъ конституцията, а Вие да ми го обясните.

А. Краевъ: Азъ ще Ви кажа, г. Георгиевъ. Ще Ви дамъ единъ примѣръ. Г. Дограмаджиевъ донася една голѣма кофа съ $\frac{1}{4}$ литъръ вода, а тя може да събере 20 литри. Вие казвате: ние искаме да я допълнимъ, и туряте петъ, 10, 15 литри вода. Това е то.

В. Георгиевъ: Добрѣ, донасяме една кофа, но да не донасяме 20 кофи да ги пълнимъ.

А. Краевъ: Прѣдложението на г. Дограмаджиева казва, че законътъ за пенситѣ има недостатъци, затуй искаме ревизията му.

В. Георгиевъ: Нѣмате право.

А. Краевъ: Ние казваме: не сж само тамъ недостатъцитѣ, а още тамъ, тамъ и тамъ, и правимъ законъ.

В. Георгиевъ: Ние допълваме кофата на г. Дограмаджиева, но нѣмате право да ни донесете да пълнимъ още 20 други кофи.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ви, г-да! Оставете този споръ.

М. Ничовъ: Оставете кофата празна.

В. Георгиевъ: По-нататкъ ние присѣдинихме къмъ туй прѣдложение и законопроектътъ, който щѣше да внесе г. министърътъ, който заяви тукъ, че ще ни внесе такъвъ законопроектъ. Внесохме прѣдложението на г. Дограмаджиева; къмъ туй прѣдложение ние присѣдинихме и прѣдложението на г. Войникова за измѣнение на закона за пенситѣ, което сега признава и г. Краевъ и го заяви. Значи, и законопроектътъ, и прѣдложенията съединихме наедно и ги внасяме на второ четене, и туй не било загазване на конституцията.

Докладчикъ Х. Дограмаджиевъ: Тѣ сж по една материя.

В. Георгиевъ: По една материя, но не по чл. 55.

П. Войниковъ: Г. Георгиевъ! Не сж измѣнени принципитѣ, върху които е легналъ законътъ за пенситѣ и върху които сме се изказали. А пъкъ върху отдѣлни членове могатъ да се правятъ измѣнения.

В. Георгиевъ: Г. Краевъ искаше и въ друго нѣщо да ме опровергне. Той казва, че никога не е отивалъ между народа да казва, че е билъ противъ пенситѣ. И азъ не съмъ казвалъ, че сте противъ пенситѣ, г. Краевъ, но Ви казвамъ, че тѣй, както развързвате кесията, по косвенъ начинъ, вие сте противъ всичко въ България.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Вълчо Георгиевъ, туй не сж пояснения.

В. Георгиевъ: Поясненията трѣбва да се даватъ така, направо, г. прѣдседателю, а не да отиваме да заобикаляме, и да не знаемъ хората, какво искаме да кажемъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Това не е пояснение, а е противопоставяне на онова, което другъ говори прѣди Васъ.

В. Георгиевъ: Азъ пояснявамъ.

Напоследъкъ г. Краевъ казва тѣй: съ прѣдложението на г. Дограмаджиева ние направихме една славна повратка въ закона.

Г. г. народни прѣдставители! Г. г. демократи! Вие щѣхте да направите десетъ пѣти по-славна повратка въ този законъ, ако бѣхте се заинтересували да измѣните чл. чл. 4 и 14; но съ измѣнението на чл. 55 не правите славна повратка, а загазвате въ славното ваше загазване.

Нѣкои отъ мнозинството: Стига вече!

В. Георгиевъ: Затуй азъ ви казвамъ, че този законъ нѣма да се счита за пѣленъ законъ; той е законъ, който ще прѣмине само на двѣ четения, и много по-добрѣ щѣхте да направите, ако оставѣхте министъра на финанситѣ да си внесе прѣдложение на първо четене, и тогава щѣше да се мине по законенъ редъ. А тѣй, както отивате, вие сте я загазили и не зная какъ ще отидете.

М. Златановъ: Е хубаво; да се гласува.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

К. Мирски: Г. г. народни прѣдставители! Врѣмето ни е много скъпо и човѣкъ, като взема думата, просто чуди се, ще ли го слушатъ или не. (Смѣхъ)

Нѣкои отъ мнозинството: Нѣма да Ви слушаме.

К. Мирски: Азъ съмъ длъженъ, обаче, да изпълня дълга си и въ тоя случай, и, по обичай, въ най-кратки думи.

Ако бѣше въ сила у насъ съответниятъ членъ на конституцията: въ такава редакция, въ каквата е първоизточникътъ му, г. Вълчо Георгиевъ щѣше да бѣде правъ. Чл. 111 отъ конституцията казва: (Чете) „Народното събрание може да прави въ внеситѣ проекти измѣнения, допълнения и поправки“. Въ първоизточника, именно въ чл. 42 на белгийската конституция, четемъ само слѣдното: „Камеритѣ иматъ право да правятъ поправки и да раздѣлятъ членовѣтѣ и прѣдложенитѣ поправки“. Виждате, че разницата е доста голѣма. При всичко това, пакъ сме въ разискване на единъ въпросъ, който се нарича въпросъ за правото на поправки, за правото, което имаме да правимъ поправки, не за правото, което имаме да внасяме законопроекти или прѣдложения. Трѣбва да различаваме тѣзи двѣ нѣща: едното право имаме по чл. 111 отъ нашата конституция, а другото — по чл. 109 отъ същата; това сж двѣ различни нѣща. Но нашиятъ законодатель е искалъ и подъ формата на поправки да се правятъ нѣкои измѣнения или допълнения въ проектитѣ, а не само въ членовѣтѣ на тѣзи или онѣзи проекти, съ които е сезирано народното прѣдставителство. И нашата практика е вече такава: съ съгласието на правителството комисията винаги е въ право да внесе такива или онакива допълнения на материята, съ която е сезирано народното прѣдставителство съ законопроекта. Това е и направено.

Но нека най-напрѣдъ не излѣза отъ задачата на тази кратка рѣчь, която си поставихъ. „Правото на

поправки — droit d'amendement, както се казва — е едно отъ атрибутитѣ на парламентарната инициатива. Последната не би била пълна, ако народното прѣдставителство можеше само да приема или отхвърля нѣкои членове на едно прѣдложение, безъ да се измѣняватъ неговитѣ части. Поправка не може да се прѣдлага, когато вече е билъ приетъ членътъ, къмъ който се отнася тя, и не бива да се прѣдлага поправка, ако има единъ характеръ на принципиаленъ въпросъ — un caractère de question principale — или ако нѣма нищо общо съ разисквания проектъ. И така, азъ не мога да бъда напълно съгласенъ съ моя любезенъ ученикъ г. Атанасъ Краевъ. (Смѣхъ)

А. Краевъ: Ама ученикъ въ турско врѣме.

Н. Мирски: Но азъ подчертавамъ, че нашата практика е осветила слѣдното: съ съгласието на правителството — тѣзи думи два пѣти подчертавамъ...

А. Краевъ: А пъкъ азъ съмъ противъ всѣка опека; азъ съмъ противъ опеката на г. Мирски.

Н. Мирски: ... — съ съгласието на правителството комисията може да ни прѣдлага поправки. Нѣщо повече: и ние можемъ да направимъ поправки отсѣтнѣ.

А. Краевъ: Не е вѣрно, че това може да се направи, ако правителството бѣде съгласно. Ако не е съгласно, то може да си отиде, но камарата е по-горѣ отъ правителството — тя е властна. Недѣйте унизява парламента. Какъ така „съгласието на правителството“? Правителството е длъжно да се подчини на парламента. Това е суверенитетътъ. (Глъчка)

Министъръ Н. Мушановъ: Има много анархисти, които мислятъ тѣй.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, г. Краевъ, не прѣкъсвайте.

Н. Мирски: Това ограничение, което има и най-свободниятъ парламентъ, да не прави освѣнъ поправки, то не е ограничение на неговитѣ атрибуции. Министърътъ може да си оттегли и цѣлия законопроектъ, но всѣки народенъ прѣдставител може да внесе сѣщия законопроектъ съ своя подписъ. Така щото, тукъ не можемъ да бъркаме понятията, да говоримъ, че се нарушавали нашитѣ права, ако ние бъркаме, и не позволено, въ законопроектитѣ, както бръкнахме въ законопроекта за народното просвѣщение, като при третото четене прѣдложихме и ергонския данѣкъ.

А. Поповъ: То умрѣ вече.

Н. Мирски: Народното прѣдставителство има право, обаче, и слѣдъ като се внесе законопроектътъ отъ комисията, да прѣдлага поправки и прибавки, като всѣки единъ отъ насъ може да направи прѣдложение за това. Но тия поправки — гласи чл. 39 отъ правилника — „се разискватъ веднага, или се прѣпращатъ въ надлежната комисия за изучаване и докладване още въ сѣщия день, или пъкъ въ едно отъ идещитѣ сѣдания“. Отъ това слѣдва, че ако тукъ се внесѣше отъ насъ нѣкоя поправка и се затруднявахме, да не би, като прибързаеме, да сбъркаме, нѣхмѣ да помолимъ комисията да разгледа тая поправка още днесъ и още въ днешното сѣдание, или, най-късно, въ идещето, да ни я внесе, за да вземемъ по нея рѣшение.

И така азъ заключавамъ, че народниятъ прѣдставител г. Атанасъ Краевъ не е правъ, но пъкъ и народниятъ прѣдставител г. Вълчо Георгиевъ е кривъ. Той е кривъ още пъкъ и по сжществото на работата.

В. Георгиевъ: Не.

Н. Мирски: Защото, въпрѣки това, че толкова дни разисквахме въ другата сесия въпроса за това, какъвъ размѣръ да опрѣдѣлимъ за пенсиятъ на военнитѣ лица, той днесъ отново, може-би, по демагогски съображения, иска да ни сезира съ единъ членъ, който съвсѣмъ не говори за тая материя.

В. Георгиевъ: Азъ говоря за внесения законопроектъ, г. Мирски. Недѣйте изопачава.

Н. Мирски: Сега какво е тукъ новото? Нѣма нищо ново, по моему. Прѣдложението на народния прѣдставител г. Дограмаджиевъ отиде въ комисията; прѣдложението на народния прѣдставител г. Войниковъ сѣщо отиде въ комисията. Всѣки единъ отъ насъ има доклада на комисията на рѣшитѣ си и съ пълно знание на работата ще се произнесе. Затова азъ моля да разгледаме и този членъ, който остава и да си изкараме работата по законопроекта.

А. Краевъ: Г. прѣдседателю! Искамъ думата.

Отъ мнозинството: Стига, стига толкова говорене!

А. Краевъ: Само една дума ще кажа.

Х. Конкилевъ: Нѣмате право да говорите!

А. Краевъ: Дайте ми думата! Азъ на трибуната ще говоря. (Отива на трибуната) Да видимъ кой с този, който ще ми заповѣда!

М. Ничовъ: Нѣма да ти дадемъ думата!

А. Краевъ: Искамъ да кажа, че никой нѣма право да ме прѣкъсва. Бѣдете по-скромни; не сте деробей. Удивително нетърпѣние, удивително незачитане сами себе си!

Г. прѣдседателю! Само една дума ще кажа.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Имате думата за обяснение.

А. Краевъ: Г. г. народни прѣдставители! Съжالياвамъ, че както въ комисията, така и въ началото, когато пристѣпихме къмъ гласуването на този проектъ, не сме се сѣтили, пропуснахме и ме подсѣсти уважаемиятъ другаръ г. Петъръ Петровъ, да притуримъ къмъ чл. 1 и чиновницитѣ въ болницата „Евлогий Георгиевъ“ въ Цариградъ.

Министъръ А. Ляпчевъ: При третото четене ще стане това.

А. Краевъ: Азъ само заявявамъ сега, за да се има прѣдъ видъ и при третото четене ще го прѣдложа.

В. Георгиевъ: И дворцовитѣ слуги сж турени за държавни.

А. Краевъ: Не оскърбявайте държавнитѣ служители! Вървете, услужвайте на чибукчинтѣ.

В. Георгиевъ: Вие сте чибукчия; Вие услужвате на тѣхъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля г. Краева и г. Вълча Георгиевъ да бѣдять по-коректни помежду си.

Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ § 13, както го е приела комисията, да си вдигнатъ рѣката. (Мнозинство) Събранието приема.

Ще забѣлѣжа, че въ самия докладъ на комисията по този законопроектъ е казано: „и съ съгласното мѣнение на г. министра на финанситѣ“ е излѣзълъ този законопроектъ. Освѣтъ това въ едно отъ поминалитѣ засѣдания, при разглеждането на второ четене предложението на г. Дограмаджиева, г. министърътъ на финанситѣ прочете ония измѣнения, които той смѣта за нужно да бѣдатъ внесени въ съществуващия законъ. По ваше рѣшение биде повърнато предложението на г. Дограмаджиева въ комисията при тази уговорка, и при тази уговорка да бѣде разгледанъ и оня материалъ, който г. министърътъ бѣше представилъ. Тѣй щото на мѣсто биха били разискванията, ако бѣха захванати въ началото на доклада, още по заглавието, а не по § 13.

В. Георгиевъ: Имаше ни тукъ, но въ всѣки случай е незаконно.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Минаваме по-нататѣкъ на дневния редъ — второ четене на законпроекта за опрощение 516.540 л., дадени взаимнообразно отъ Българската народна банка, подъ гаранцията на държавата, на пострадалиятѣ котленци.

Има думата г. докладчикътъ.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за опрощение на 516.540 л., дадени взаимнообразно отъ Българската народна банка, подъ гаранцията на държавата, на пострадалиятѣ котленци отъ пожара прѣзъ 1894 г. и 179.267-16 л. лихви върху горната сума до 1904 г. включително и лихвитѣ за отъ началото на 1905 г. насамъ.“

Прието отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ заглавието, както е прието отъ комисията, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Опрошаватъ се дължимитѣ отъ несъстоятелнитѣ котленски жители, пострадали отъ пожара прѣзъ 1894 г., означени въ приложения къмъ тоя законъ поимененъ списъкъ,¹⁾ взаимнообразно дадени отъ Българската народна банка, подъ гаранцията на държавата, 516.540 л. лихвитѣ върху тая сума до 1904 г. включително 179.267-16 л. и лихвитѣ отъ 1905 г. насамъ.“

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля ония г. г. народни прѣдставители, които приематъ прочетения членъ единственъ отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва по-нататѣкъ второто четене на законопроекта за опрощение 286.413-39 л., дължими на държавното съкровище.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за опрощение 286.413-39 л., дължими на държавното съкровище.“

Прието отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ заглавието на законопроекта, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

¹⁾ Списъкътъ се намира на стр. 2937 отъ дневницитѣ.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Опрошаватъ се 286.413-39 л., дължими на държавното съкровище, по разни изпълнителни актове (изпълнителни листове, присѣди, опрѣдѣления, постановления и др. такива), за съдебни разноси, злоупотрѣбени суми, разни мита, берни и пр. отъ: несъстоятелни, умрѣли въ бѣдностъ, изселени и безслѣдно изчезнали, безъ да оставятъ нѣкакви имоти, лица отъ разни мѣста на царството, споредъ приложения тукъ списъкъ.“¹⁾

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ прочетения членъ единственъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Слѣдва второ четене на законопроекта за опрощение 266.027-63 л., дължими на държавното съкровище отъ несъстоятелни, умрѣли въ бѣдностъ и изселени се въ неизвѣстностъ лица.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: (Чете)

„З а к о н ъ

за опрощение 266.027-63 л., дължими на държавното съкровище отъ несъстоятелни, умрѣли въ бѣдностъ и изселени се въ неизвѣстностъ лица.“

Прието отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля, които приематъ заглавието така, както се прочете отъ г. докладчика, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: (Чете)

„Членъ единственъ. Опрошаватъ се 266.027-63 л., произходящи отъ съдебни разноси, канцеларско и гербово мита, патентна стойностъ и други берни и глоби, дължими на държавното съкровище отъ несъстоятелни, умрѣли въ бѣдностъ и изселени се въ неизвѣстностъ лица, упоменати въ приложения списъкъ.“²⁾

Приетъ отъ комисията безъ измѣнение.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Вълчо Георгиевъ.

В. Георгиевъ: Азъ ще забѣлѣжа, че въ този списъкъ, както е прѣдставенъ, допускамъ да има справедливостъ, но отъ лицата, които лично познавамъ, нѣкои иматъ капитали, но на друго име сж ги вложили, дали сж ги на братята си и братята ги употребяватъ, а тѣ нѣматъ налице нищо и дължатъ на българската държава по 600—700 л., които имъ се опрощаватъ. Виждамъ, прочее, че свѣдѣнията не сж събрани добръ и не сж върни.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Тия списъци ви сж дадени близо прѣди мѣсецъ, или прѣди двѣ-три недѣли и нарочно ги бавихъ толкова време да ги имате на рѣцѣтъ си, за да ги провърите. Азъ общи обвинения не ща. Подканямъ г. Вълча Георгиевъ да каже, кои лица сж съмнителнитѣ, за да ги изключимъ отъ списъка; ще направимъ провѣрка и, ако нѣкой отъ финансовитѣ чиновници си е позволилъ да допусне такова прѣстѣпление, да може да понесе отговорноститѣ му.

А. Краевъ: Браво!

¹⁾ Списъкътъ се намира на стр. 2932 отъ дневницитѣ.

²⁾ Списъкътъ се намира на стр. 3015 отъ дневницитѣ.

Министър А. Ляпчевъ: Моля г. Вълча Георгиева да каже имена.

В. Георгиевъ: Бабаджанова, напр. Не ми беше по волята да изказвамъ имена, защото ще падне всичкото наказание върху тази жена. Ако ще се поправа, ще трѣбва да се поправи цѣлиятъ списъкъ. Ние не можемъ въ такова кратко време да изучимъ цѣлия списъкъ.

М. Златановъ: Кажете имена!

В. Георгиевъ: Азъ казвамъ едно име и съжалявамъ, че казвамъ само него. Трѣбваше да имаме време да изучимъ и другитъ имена, и всички народни прѣдставители не трѣбва да мълчатъ, но трѣбва да съобщатъ хората отъ своята околия, които сж състоятелни.

Докладчикъ Г. Копринаровъ: Ти кажи!

В. Георгиевъ: Бабаджанова отъ Силистра.

Министър А. Ляпчевъ: Прави прѣдложение да се приеме законопроектъ изключая Бабаджанова, която . . .

М. Ничовъ: Знае ли се, да-ли туй, което твърди г. Вълчо Георгиевъ, е вѣрно?

Министър А. Ляпчевъ: Моля, моля, азъ съмъ длъженъ . . .

В. Георгиевъ: Трѣбва да се направи справка.

М. Ничовъ: Той самъ не твърди.

Министър А. Ляпчевъ: Азъ ви заявявамъ, че никой финансовъ министъръ не е въ положение да знае кой отъ тия хора въ какво материално състояние се намира. Има извѣстенъ редъ, по който се вършатъ дознания и т. н. и, ако нѣкой отъ финансовитъ чиновници, които вършатъ тия дознания, донесе невѣрни свѣдѣния, разбира се, трѣбва да го тегли подъ углавна отговорност. Азъ моля г. Георгиева, ако настоява на своето прѣдложение, тогазъ да се приеме законопроектъ, изключая името, което той посочи. Ще търсиме на какво основание е внесена тая сума, дължима отъ това лице, да се опрощава и, ако се докаже, че е вѣрно това, което твърди г. Вълчо Георгиевъ, тогазъ ще накажемъ чиновника. Азъ моля да стане това нѣщо, та чиновникитъ да знаятъ, че се провѣрватъ тия нѣща.

Ц. Мисловъ: Ами, ако не е вѣрно?

Министър А. Ляпчевъ: Ако не е вѣрно, не е бѣда — догодина ще се опрости.

В. Георгиевъ: Г. министре! Азъ даже ще получа упрекъ въ Силистра, че съмъ направилъ туй прѣдложение, . . .

Отъ мнозинството: А-а-а!

В. Георгиевъ: . . . но искахъ да Ви кажа, че въпросътъ не е само за това лице; искахъ да изтъкна, че въ този списъкъ трѣбва да има и други такива неправилности. Азъ познавамъ много добри тая жена; мъжътъ ѝ, който се самоуби въ Силистра по нарушение закона за тютюна, ѝ остави много хиляди наполеони, които никой не можа да ги вземе, а тя ги взема и ги даде на братята си да вършатъ търговия. Сега туй да-ли ще може да се докаже отъ властта или не, не е моя работа, но цѣлъ свѣтъ го знае, въ това число и азъ. Тѣй щото, като имамъ

прѣдъ видъ това нѣщо, по какъвъ околентъ начинъ хората си скриватъ паритъ и искатъ да ошетяватъ хазната, изказвамъ съмнѣние, че въ този списъкъ има имена и на други такива лица.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Георги Арабаджиевъ.

Г. Арабаджиевъ: Има единъ лѣкаръ отъ Ямболска околия, който беше се изселилъ въ Русия, сега се завърна и е на държавна служба — участковъ лѣкаръ е отъ единъ мѣсець — а въ списъка се прѣдвиджа да му се опростятъ пари въ Държавната печатница, за да можете всички да ги знаете . . .

А. Краевъ: Разследвайте тая работа.

Министър А. Ляпчевъ: Азъ подканямъ — и смѣтамъ, че сж били подканени отъ деня, когато сж получили този списъкъ — всички г. г. народни прѣдставители, когато забѣлѣжатъ, по тѣхното схващане, че има нѣкои суми — затуй се печататъ поименно и затуй се разходватъ пари въ Държавната печатница, за да можете всички да ги знаете . . .

К. Мирски: Тѣй.

Министър А. Ляпчевъ: . . . — когато забѣлѣжатъ имена на нѣкои лица, които сж състоятелни, да дадатъ тѣхнитъ имена, да ги изключимъ отъ списъка. Азъ имамъ нужда отъ това, защото и чиновническата администрация трѣбва да знае, че и тя е подъ контролъ, когато върши туй.

В. Георгиевъ: Азъ заявявамъ, че моето прѣдложение и забѣлѣжка се отнасятъ не къмъ този списъкъ, който сега разглеждаме, а къмъ другия списъкъ за опрощение 286.413-39 л.

Г. Гроздановъ: Языкъ за времето, което изгубихме!

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Манолъ Златановъ.

М. Златановъ: Азъ моля г. министра на финанситъ, слѣдъ приемането на прѣдложението — сега бързае и може-би нѣкаждъ да има карезъ — единъ мѣсець да се забави публикуването и Министерството на финанситъ да приеме всички заявления отъ хора, които знаятъ подобни случаи, и да се ре-визиратъ случаитъ прѣди публикуването.

Г. Тишевъ: Измѣнения могатъ да станатъ на трето четене.

М. Златановъ: Сега да го приемемъ.

Министър А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Ние имаме тѣзи закони сега на второ четене; има време още до трето четене. Азъ трети пѣтъ заявявамъ, моля, който отъ васъ знае, да посочи нѣкой човѣкъ, че е състоятеленъ и погрѣшно е вписанъ въ списъка, да ми заяви.

К. Мирски: Браво!

Министър А. Ляпчевъ: Всички такива хора, при трето четене, ще ги изключимъ отъ списъка.

К. Мирски: Да се гласува.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Димитър Драгиевъ.

Д. Драгиев: Г. г. народни прѣдставители! Азъ не зная точно начина, по който правителството се освѣдомява за несѣстоятелността на тѣзи длъжности, но отъ двѣтъ блѣжки, които направиха г. Вълчо Георгиевъ и г. Арабаджиевъ, че въ списъка има лица, сумитѣ отъ които могатъ да бждатъ събрани, дохаждамъ до заключение, че сегашниятъ начинъ за констатиране на несѣбираемитѣ вземания на държавата не може да бжде достатъчно сигуренъ. Г. министърътъ ни каза, че той е раздалъ отъ прѣди седмица или повече законопроекта за тия опрощавания и ние сме имали възможностъ да провѣримъ цѣлия този списъкъ. Азъ ще ви кажа, че при тѣзи ежедневни и ежепризнични засѣдания, ...

В. Георгиев: И ношни.

Д. Драгиев: ... които ние караме, а напоследѣтъкъ и цѣлодневни и досрѣдношни, както ще настанатъ отсега-нататѣкъ, ще се съгласите, че нѣмаме възможностъ да се ровимъ въ тия списъци на хиляди хора отъ разни крайща на страната. Слѣдователно, народното прѣдставителство не прѣдставлява онази гаранция, за провѣрка на тия списъци, която е необходима. Азъ се ползувамъ отъ случая да кажа, че би било добръ, ако се усвоеше отъ Финансовото министерство нѣкой другъ начинъ, даже и тогазъ, когато ние бихме имали всичкото врѣме и желание да се ровимъ въ тѣзи списъци: ние сме 200 души тукъ и не можемъ да знаемъ състоянието на хиляди души, имената на които се съдържатъ въ тѣзи списъци. Мисля, че най-добръ ще бжде, ако Финансовото министерство, слѣдъ като получи свѣдѣния за опрощаване суми на несѣстоятелни длъжности, да се отнасяше до разнитѣ въобще държавни органи, до градскитѣ и селски общини, ако се разгласѣше, казвамъ, ...

Н. Здравковъ: И сега тѣ даватъ свѣдѣния.

Д. Драгиев: ... ако самитѣ общински управления се задължеха не само въ канцеларията кметътъ и бирникътъ да съставятъ единъ актъ, но една публикация да става, било отъ мѣстнитѣ органи, било по другъ нѣкой начинъ, по който ставатъ публикациитѣ за други работи, но да не става това само въ общинската канцелария въ присѣдствителството на двѣ-три длъжностни лица, защото и тогазъ, когато тѣ дѣйствуватъ най-добросъвѣстно, сѣ пакъ могатъ да имъ липсватъ свѣдѣния за нѣкои лица, които отсъствуватъ или по нѣкоя друга причина сж съставили едно криво мнѣние за тѣхъ. Но колкото се отнася сега до тѣзи списъци, понеже при единъ бързъ прѣгледъ който сж направили наши другари, констатираватъ, че въ тѣхъ сж посочени имена на лица, на които вземанията сж събираеми, азъ намирамъ, че ние не можемъ добросъвѣстно да вдигнемъ рѣка за опрощаването на тия суми, и мисля, че ще бжде въ интереса на самата работа, ако г. министърътъ оттегли законопроекта си и да се внесе въ идущата сесия, слѣдъ една тщателна провѣрка.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. министърътъ на финанситѣ.

Министъръ А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Моята покана къмъ г. г. народнитѣ прѣдставители да прѣдставятъ имената на ония лица, които тѣ смѣтатъ, че сж имотни и т. н., и по погрѣшка се прѣдставлява опрощението на данъцитѣ имъ, не означава ни най-малко, че азъ нѣмамъ основание да твърдя, че това, което се съдѣржа въ списъка, е провѣрено. Провѣрката, г. г. народни прѣдставители, става възъ основа на закона за събирането на държавнитѣ данъци; тази провѣрка е много сериозна.

Г. Гроздановъ: Тѣй!

Министъръ А. Ляпчевъ: Слѣдъ като се събератъ данъцитѣ единъжъ, два пѣти, петъ пѣти, повиква се кметътъ, завѣрява се, че туй нѣма, онуй нѣма и нѣма какво да се събере. Сега се явяватъ нѣкои и казватъ, че има. Добръ, азъ си позволихъ да заявя, че възможно е да е станало грѣшка, възможно е да е направено опущение; ссилаватъ се, че двама сж посочени. Какво сж посочили? Г. Арабаджиевъ, напр., казва, че еди-кой е билъ изселенъ и се е върналъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Това е станало сега.

Министъръ А. Ляпчевъ: Сега, значи, когато провѣрката е ставала по списъка, той не е билъ тукъ, а е билъ въ Русия; значи, върно е това, което е въ списъка; остава сега, понеже се е върналъ, да го потърсятъ наново. Друго, г. Вълчо Георгиевъ заявява, че имало нѣкоя си жена данъкоплатецъ. Добръ.

В. Георгиевъ: Бабаджанова отъ Силистра.

Министъръ А. Ляпчевъ: И другъ може да заяви; да заповѣдатъ, да заявятъ, всичкитѣ тѣхни заявления ще се взематъ подъ внимание и, колкото имена посочатъ, ще ги изключимъ отъ този списъкъ и послѣдниятъ ще се вотира. Но независимо отъ туй, ако утрѣ, слѣдъ като туй стане законъ, нѣкой отъ васъ дойде да съобщи, че на еди-кой си по погрѣшка му е опростенъ данъкътъ, Министерството на финанситѣ, както тази година ви е сезирало, пакъ ще ви сезира; ще прослѣди, какъ стои работата и пакъ ще се повърне да му събере данъка.

Н. Мирски: Много право!

Министъръ А. Ляпчевъ: Тѣй щото, тукъ нѣма никаква опасностъ.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Кръстьо Мирски.

Н. Мирски: Отказвамъ се.

Прѣдседателствующъ Н. Гимиджийски: Има думата г. Недѣлчо Топаловъ.

Н. Топаловъ: Само двѣ думи ще кажа. Г. министърътъ ми каза по-рано, че отъ Чирпанъ е прѣдставенъ единъ списъкъ на бѣдни и несществуващи лица, които дѣйствително сега съществуватъ и не сж бѣдни. Този списъкъ е по-скоро на радославистката партия, отколкуто списъкъ на нѣкакви несѣстоятелни данъкоплатци. Азъ забѣлѣзахъ тамъ десетки имена и ги дадохъ на г. министра. Азъ го моля да обърне внимание на това. Между тѣхъ има чиновници днесъ въ градската община, има и други, даже и единъ стражаръ, който е писанъ за несществующъ.

М. Златановъ: Добръ, ще се провѣри.

Н. Топаловъ: Азъ моля именно на това да се обърне внимание.

Министъръ А. Ляпчевъ: Азъ моля г. Топалова, вмѣсто да дава тукъ блѣжки, да направи едно прѣдложение, на трето четене, да се изключатъ отъ списъка тѣзи лица.

Н. Топаловъ: Добръ, съгласенъ съмъ.

Д. Драгиевъ: Това е още едно основание за мене да искамъ оттеглинето на законопроекта.

Министър Н. Мушановъ: Въ списъка има много сиромаси земледѣлци, на които трѣбва да се опростятъ данъцитѣ.

Д. Драгиевъ: Да се провѣри.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Моля г. г. народнитѣ прѣдставители, които приематъ прочетения членъ единственъ, да си вдигнатъ ржката. (Мнозинство) Събранието приема.

Д. Драгиевъ: Моля да се вдигне засѣданието, г. прѣседателю; часътъ е 12, а въ 2 ч. ще дойдемъ пакъ.

Министър А. Ляпчевъ: Г. г. народни прѣдставители! Азъ бихъ ви молилъ да приемете на първо

четене законопроектътъ за Българската народна банка.

Д. Драгиевъ: Той е важенъ законопроектъ; по него ще се говори.

Отъ мнозинството: Щомъ искатъ да говорятъ, г. министри, да вдигнемъ засѣданието.

Министър А. Ляпчевъ: Добръ, да се вдигне засѣданието.

Прѣседателствующъ Н. Гимиджийски: Засѣданието се вдига за послѣ обѣдъ въ 2 ч.

(Вдигнато въ 12 ч. на пладно)

Прѣседателствующъ подпрѣседателъ: **Н. Гимиджийски.**

Секретаръ: **Д-ръ А. Гиргиновъ.**

Началникъ на Стенографското бюро: **Т. Гължбовъ.**